

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV ORGANIZIRANEGA KRIMINALA NA GLOBALNO
GOSPODARSTVO S POSEBNIM OZIROM NA TRGOVINO Z
DROGAMI**

Ljubljana, julij 2012

JERNEJ KOSMAČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani(-a) _____, študent(-ka) Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor(-ica) zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije z naslovom _____, pripravljene(-ga) v sodelovanju s _____ svetovalcem/svetovalko _____ in sosvetovalcem/sosvetovalko _____.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbel(-a), da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi/diplomskem delu/specialističnem delu/magistrskem delu/doktorski disertaciji, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobil(-a) vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal(-a);
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja(-ice): _____

KAZALO

UVOD	1
1 SPLOŠNO O ORGANIZIRANEM KRIMINALU	2
1.1 Definicija organiziranega kriminala	2
1.2 Organizirani kriminal skozi zgodovino	3
1.3 Vrste in oblike organiziranega kriminala	4
1.4 Kriminalne organizacije	5
1.5 Značilne aktivnosti organiziranega kriminala v posameznih delih sveta	6
1.6 Globalne razsežnosti organiziranega kriminala	8
1.7 Organizacije za boj proti organiziranemu kriminalu	8
1.8 Merjenje obsega organiziranega kriminala	10
2 SPLOŠNO O MAFIJI	11
2.1 Zgodovina mafije in etimološka razlaga besede	12
2.2 Osnovni cilji mafije.....	12
3 TRGOVINA S PREPOVEDANIMI DROGAMI	12
3.1 Pomen trgovine z drogami	13
3.2 Trendi na področju trgovine z drogami	15
3.3 Pregled svetovne trgovine z drogami po posameznih vrstah drog.....	15
3.3.1 Trgovina z opiaty.....	15
3.3.2 Trgovina s kokainom.....	17
3.3.3 Trgovina s kanabisom	17
3.3.4 Trgovina z amfetamini	18
3.4 Pregled najpomembnejših svetovnih tihotapskih poti	18
3.5 Spremenjena struktura kriminalitete in kriminalnih združb ter njihova globalizacija.....	21
4 VPLIV TRGOVINE Z DROGAMI NA GOSPODARSKI RAZVOJ	23
4.1 Kriminalizacija gospodarstva.....	23
4.2 Prepovedane droge in ekonomski razvoj	24
4.3 Ocena prihodkov od trgovine z drogami v državah porabnicah	24
4.4 Dohodek od drog v državah pridelovalkah.....	26
4.5 Droge kot dejavnik preprečevanja dolgoročne ekonomske rasti.....	27
4.6 Destabilizacija države in gospodarstva	28
4.7 Destabilizacija civilne družbe	31
5 PREDLOGI IN PRIPOROČILA ZA ZMANJŠANJE OBSEGA TRGOVINE S PREPOVEDANIMI DROGAMI	32
5.1 Mednarodni institucionalni okvir za boj proti trgovini z drogami.....	32
5.2 Politika EU do drog	34
5.3 Transnacionalno sodelovanje za boj proti trgovini s prepovedanimi drogami .	35
5.4 Nadgrajevanje znanja	36
5.5 Okrepitev kapacitete za izvedbo spremembe.....	37
5.6 Otežitev življenja uporabnikom drog in kriminalnim voditeljem	37
SKLEP	38

LITERATURA IN VIRI..... 40

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Število kaznivih dejanj in indeks povečanja.....</i>	<i>13</i>
---	-----------

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Veleprodajne cene heroina v Evropi in ZDA.....</i>	<i>17</i>
<i>Slika 2: Veleprodajne cene kokaina v Evropi in ZDA.....</i>	<i>18</i>
<i>Slika 3: Produkcija opija v največjih državah pridelovalkah.....</i>	<i>20</i>
<i>Slika 4: Pridelava kokaina v tonah.....</i>	<i>21</i>
<i>Slika 5: Največje pridelovalke kanabisa v %.....</i>	<i>22</i>
<i>Slika 6: Pregled svetovnih tihotapskih poti.....</i>	<i>23</i>
<i>Slika 7: Svetovna proizvodnja opija v letih 1980-2009.....</i>	<i>33</i>
<i>Slika 8: Svetovna proizvodnja kokaina v letih 1990-2008.....</i>	<i>34</i>

UVOD

Mallory (2007, str. 1) je mnenja, da danes na organizirani kriminal pogosto gledamo kot na urbani pojav, vendar pa zgodovina kaže drugačno podobo – včasih so namreč bili pod vplivom kriminalnega vodenja predvsem ruralni predeli. Cestni roparji in banditi so napadali trgovske poti in ceste v času močno oviranega trgovanja, vsesplošnega pomanjkanja, nizke stopnje prosperitete in socialnega varstva. Piratstvo in »banditstvo« sta bila za predindustrijski svet to, kar je organizirani kriminal za moderno družbo.

Poznamo preproste in kompleksne oblike organiziranega kriminala. Organizirani kriminal v najpreprostejših oblikah načeloma ni trajen in ga je dokaj lahko zatreti. Pri tem gre za združitev nekaj oseb, ki izvajajo manjša kazniva dejanja, kot so vlomi in žeparjenje. Tovrstne združbe ponavadi niso trajne in jih policija hitro odkrije (Abadinsky, 2007, str. 17).

Med glavne oblike organiziranega kriminala sodijo: organiziran kriminal s področja prepovedanih drog, organiziran kriminal in trgovina z drogami, organiziran finančni kriminal, organiziran kibernetični kriminal itd.

V nadaljevanju naloge sem se odločil, da se bom v diplomski nalogi omejil na organiziran kriminal na področju trgovine z drogami.

Trgovina z drogo vključuje prodajo drog in ostalih narkotičnih pripomočkov, najsi gre za lokalno izmenjavo med uporabnikom in preprodajalcem ali pa za večjo mednarodno operacijo. Trgovina z drogo je problem, ki zadeva vsak narod in obstaja na več nivojih. Glede na podatke organizacije DPA bi morali organi za pregon organiziranega kriminala zaseči približno 70 % prepovedanih drog, da bi lahko zmanjšali trgovino z drogo po svetu. Trenutno je stanje takšno: zaseže se okoli 15 % heroina in približno 30 % kokaina (Drugpolicy, 2012).

V poročilu organizacije INCB (Emafo, 2002, str. 1) za leto 2002 lahko zasledimo, da sta heroin in kokain tisti drogi, ki imata najmočnejši socialno-ekonomski vpliv v globalnem merilu, in sicer v smislu obolevnosti, smrtnosti, potreb po zdravljenju zaradi odvisnosti in v finančnem smislu. INCB je torej raziskal tudi vpliv trgovanja in zlorabe heroina ter kokaina na splošni gospodarski razvoj.

Diplomska naloga obravnava fenomen organiziranega kriminala s področja trgovine z drogami, posebej poglobljeno se v njej ukvarjam z mehanizmi vplivanja organiziranega kriminala na globalno gospodarstvo. Organizirani kriminal je v svetu prisoten že od nekdaj, a se večina pomembnosti njegovega vpliva na gospodarstvo pravzaprav ne zaveda. Večina ljudi ne pozna podrobnosti o tem, kako organizirani kriminal dejansko deluje, kakšne so aktivnosti organiziranih kriminalnih organizacij in o negativnem vplivu, ki ga ima organizirani kriminal v političnih, socialnih in gospodarskih sferah.

Dejavnosti, s katerimi navadno povezujemo kriminalne organizacije, je ogromno. V diplomski nalogi se bom osredotočil zgolj na eno izmed njih: na trgovino z drogami in njen globalni vpliv na gospodarstvo.

Ključna vprašanja, na katere želim odgovoriti v diplomskem delu so naslednja: Kakšen je obseg globalne trgovine z drogami? Ali v svetu obstajajo primerni ukrepi za zmanjšanje trgovine s prepovedanimi drogami? Ali se v svetu kažejo trendi zmanjševanja globalne trgovine s prepovedanimi drogami?

Ob raziskovanju omenjene problematike sem si zastavil naslednjo delovno hipotezo: Kljub številnim ukrepom proti naraščanju organiziranega kriminala in trgovine s prepovedanimi drogami številke kažejo, da organizirani kriminal in trgovina s prepovedanimi drogami ne upadeta. Ni torej mogoče popolnoma zatreti organiziranega kriminala.

Raziskovanje je potekalo predvsem na podlagi analize sekundarnih virov, prevladovala je uporaba in obravnava tuje strokovne literature v angleškem jeziku, strokovnih člankov, aktualnih člankov iz različnih medijev (internet, časopisi itd.). Izvedena je bila tudi analiza statističnih podatkov organizacij kot so DEA, FBI, INCB in UNODC. Uporabljena je bila predvsem metoda deskripcije, metoda kompilacije in statistična metoda.

Diplomska naloga je razdeljena na pet uvodnih poglavij. Prvo poglavje je namenjeno predstavitvi organiziranega kriminala na splošno (definicija, kronološki pregled, vrste in oblike itd.), v drugem poglavju so predstavljene osnovne karakteristike in etimološki izvor »mafije«. V tretjem in četrtem poglavju obravnavam eno izmed glavnih mafijskih aktivnosti, in sicer trgovanje s prepovedano drogo. Sledi poglavje o predlogih in priporočilih, kjer predstavim nekaj konkretnih rešitev za izboljšanje obstoječega stanja na področju boja z organiziranim kriminalom. Sklep povzema glavne ugotovitve diplome.

1 SPLOŠNO O ORGANIZIRANEM KRIMINALU

V uvodnem poglavju bom predstavil organizirani kriminal, podrobneje bom pojasnil značilnosti in razvojne karakteristike tega pojava (izvor in kronološki razvoj, vrste in oblike organiziranega kriminala itd.).

1.1 Definicija organiziranega kriminala

Različni avtorji in organizacije navajajo podobne definicije, ki pa se v nekaterih segmentih razlikujejo.

FBI za organizirani kriminal opredeljuje vsako skupino z nekaterimi oblikami formalizirane strukture, katere osnovni cilj je pridobivanje denarja na nezakonit način. Take skupine vzdržujejo svoj položaj z dejanskim ali zagroženim nasiljem, korupcijo javnih uslužbencev in izsiljevanjem ter imajo načeloma močan vpliv na skupnost v kateri delujejo, prav tako pa na

širše območje in na državo kot celoto. Pravila so jasno določena in so vsiljena s sankcijami, med katerimi je tudi umor.(FBI. 2012. Organized crime. Overview, 2012).

Ključni elementi organiziranega kriminala so torej združevanje več oseb, načrtnost pri delu, kontinuirana ustvarjanja dobička po podjetniških načelih, nasilje ali druge oblike zastraševanja ter vplivanje na gospodarstvo in druge družbene institucije (Dobovšek, 1997, str. 23-24).

V slovenski policiji se za definicijo organizirane kriminalitete pretežno uporablja EUROPOLOVO definicijo, ki zahteva ugotovitev štirih stalnih ali vsaj dveh variabilnih kriterijev, da bi lahko govorili o delovanju kriminalne združbe. Stalni kriteriji so: združba vsaj treh oseb, ki deluje v daljšem ali časovno nedoločenem obdobju, izvršuje uradno pregonljiva kazniva dejanja in pridobiva premoženjsko korist ali družbeno moč. Variabilni kriteriji so: uporablja notranja pravila ravnanja, uporablja nasilje in/ali korupcijo, vpliva na medije, gospodarstvo, državno upravo, politiko, deluje na podjetniški način, deluje mednarodno ali je vpletena v pranje denarja (Dobovšek, 2009, str. 187).

Kljub vsem razlikam med različnimi definicijami posameznih držav pa lahko najdemo nekaj skupnih dejavnikov, ki so značilni za vse delovne definicije organiziranega kriminala, na podlagi katerih določamo najmanj koliko in katere mora vsebovati skupina, da jo lahko štejemo za skupino, ki se ukvarja z organiziranim kriminalom. Ti dejavniki so moč, dobiček, načrtovanje, načrtovan kriminal, struktura organiziranosti, samoohranjevanje, uspeh, dostop do dobrin s kriminalom, trajajoča dejavnost, trajnost dela, kontrola, korupcija, zapletenost odkrivanja, prizadevanje za imunost, zastraševanje, neimpulzivnost (Dobovšek, 1997, str. 25).

1.2 Organizirani kriminal skozi zgodovino

Mallory (2007, str. 1) je mnenja, da moderna družba na organizirani kriminal pogosto gleda kot predvsem mestni fenomen, vendar pa naj bi zgodovina kazala drugačno podobo, saj so bili namreč včasih pod vplivom kriminalnega vodenja predvsem ruralni predeli. Cestni roparji in banditi so napadali trgovske poti in ceste v času vse bolj oviranega trgovanja, naraščanja stroškov, stopnje zavarovanja in cene za potrošnika. Piratstvo in banditstvo sta bila za pred-industrialni svet to, kar je organizirani kriminal za moderno družbo.

Mallory (2007, str. 4) omenja tudi, da je bil organizirani kriminal v preteklosti najbolj uspešen takrat, ko sta bili centralna vlada in civilna družba neorganizirani, slabotni, odsotni in nezaupljivi. To pa velja tudi za sodobni svet. Takšno stanje vključuje družbeno soočanje s političnimi, ekonomskimi in drugimi večjimi preobrati v družbi (npr. menjava vlade ali obdobje hitrega ekonomskega razvoja), predvsem takrat, ko družbi primanjkuje močnih in trdnih institucij.

1.3 Vrste in oblike organiziranega kriminala

Dejavnosti organiziranega kriminala se s časom spreminjajo, pojavljajo pa se tudi nove. Organizirane kriminalne združbe izbirajo tiste dejavnosti, ki prinašajo največ dobička. Dobovšek (2009) navaja temeljne dejavnosti organiziranega kriminala, ki so trgovina z drogo in orožjem, kraje in tihotapljenje avtomobilov, prostitucija, tihotapljenje ljudi (trgovina z ljudmi), igre na srečo, kreditiranje, izsiljevanje, tihotapljenje jederskih snovi, tihotapljenje umetnin, trgovina z otroki, trgovina s človeškimi organi, računalniška kriminaliteta, ponarejanje, korupcija, moderno piratstvo, mednarodna trgovina z ogroženimi živalskimi vrstami ter organizirana ekološka kriminaliteta (Dobovšek 2009, str. 38).

Spodaj so opisane nekatere v današnjem času najbolj pogoste dejavnosti organiziranega kriminala.

- **Trgovina z drogo:**

Droge so druga največja industrija v svetu, takoj za nafto. Heroin kot najbolj razširjena droga izhaja iz zlatega trikotnika med Burmo, Laosom in Tajsko ter iz zlatega polmeseca v Iranu, Afganistanu in Pakistanu. Od tu se po tako imenovani Balkanski poti prenaša v Evropo. Kokain izhaja iz Latinske Amerike, iz držav, kot so Kolumbija, Bolivija, Peru in Ekvador. Prav kokainska mafija je zaslužna za razširitev kokaina v Evropo. Kanabis in njegove produkte (marihuana) tihotapijo iz Maroka naprej v Evropo, klimatske razmere pa so ugodne v kar nekaj evropskih državah, tudi v Sloveniji. LSD-ja in drugih sintetičnih mamil izdelajo največ Poljaki (Dobovšek, 2009).

V Sloveniji je v zadnjem času moč zaznati povečanje zasežene droge, še posebej na meji s Hrvaško. Albanske organizirane kriminalne družbe pogosto najamejo ravno Avstrijce ali Nemce za prevoz prepovedane droge čez mejo, saj jim cariniki na meji ne posvečajo posebne pozornosti (Dvoršak, 2004).

- **Trgovina z orožjem:**

Odkar je bila leta 2005 pod vodstvom Velike Britanije sprožena pobuda za spodbujanje sprejetja pogodbe o trgovini z orožjem, je bila EU v celoti zavezana temu projektu. V ta namen je leta 2009 sprejela Sklep Sveta 2009/42 SZVP (Ur.l.EU, št. L 17/39, 2009) o vzpodbujanju procesa oblikovanja o trgovini z orožjem. Cilj sklepa je poglobiti ozaveščenost nacionalnih in regionalnih akterjev, držav članic Združenih narodov, civilne družbe in industrije, o trenutnih mednarodnih razpravah glede pogodbe o trgovini z orožjem ter spodbuditi razpravo med državami članicami Združenih narodov, zlasti tistimi, ki ne sodelujejo v skupini vladnih strokovnjakov.

- **Pranje denarja:**

S pojmom pranje denarja pojmujeemo vsako tehniko pretvarjanja nepošteno in nezakonito pridobljenega bogastva v pošten in zakonit prihodek. Primarni cilj pranja denarja je prikrivanje nezakonito pridobljenega dohodka in izmikanje odkrivanju kriminalnih finančnih malverzacij ter s tem izogibanje plačevanja davščin. Denar postane s tem, ko je opran, del legalnega plačilnega prometa (Dobovšek, 2009, str. 57).

- **Tihotapljenje ljudi in trgovina z otroki:**

Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (Dobovšek, 2009) opredeli trgovino z ljudmi kot: vsako novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov.

1.4 Kriminalne organizacije

Organizirani kriminal se odvija v okviru bolj ali manj hierarhično organiziranih kriminalnih struktur. Te strukture imajo največkrat trdno jedro, ki je pogosto sestavljeno iz članov ene nacionalnosti. Če jedro deluje v tujini, pogosto pritegne k sodelovanju tudi domače sodelavce, ki zagotavljajo logistično podporo izvajanju kriminalne dejavnosti. Skupine za logistično podporo so ozko specializirane in delujejo po enakih načelih kot legalna podjetja. Za strokovno izvajanje kriminalnih aktivnosti in njihovo prikrivanje uporabljajo različne strokovnjake: davčne svetovalce, računovodje, bančne strokovnjake, odvetnike, borzne svetovalce in podobne profile. Ti predstavljajo v bistvu intelektualno logistično podporo. Če naleti izvajanju kriminalne aktivnosti na ovire, podkupijo javne uslužbenke, po potrebi pa tudi izsiljujejo. Ljudi na visokih položajih podkupujejo tudi pri razkritju njihove dejavnosti, da bi si zagotovili omilitve ali celo ustavitve kazenskih postopkov. Organizirane kriminalne skupine delujejo na mednarodnem prostoru. Te na enem koncu načrtujejo kriminalno aktivnost, na drugem jo izvršujejo, na tretjem unovčujejo premoženjsko korist. Pri tem koristijo vse prednosti novih tehnologij, zlasti pa odprte meje in z njo povezano globalizacijo (Dvoršek, 2008, str. 140-141).

Osnovne vrste skupin organiziranega kriminala v ZDA predstavljajo monopolistične organizacije, imenovane družine, ki jih sestavljajo samo moški. Na čelu skupine je »boss (capo)« z absolutno oblastjo, pod njim je »underboss (vicecapo)«, ki zbira informacije in prenaša navodila navzdol. Sledijo jim »capodecini«, ki so kot nekakšna zaščita nadrejenih in voditelji posameznih sektorjev. Na dnu so »vojaki (soldati)«, ki opravljajo posamezne aktivnosti ali pa so lastniki delavnic in lokalov. Vzporedno z »bossom« obstajajo »consiglieri (svetovalci)«, ki so starejši ugledni in vplivni člani. Za njih je značilen birokratsko-

korporativistični model organizacijske strukture. Patrimonialne skupine pa temeljijo na sorodstvu ali zaščitno klientalni mreži. Temeljijo na tradiciji, komunikacija je ustna, pisna navodila in telekomunikacije pa so omejene zaradi možnosti prisluškovanja. Za takšne skupine se je izoblikoval t.i. patrimonialni model organizacijske strukture, ki je nastal na podlagi preučevanja italijansko-ameriških skupin. Po njem je skupina strukturirana kot mreža recipročnih razmerij, v kateri določene osebe nastopajo kot varuhi in druge kot njihove stranke, ki niso neposredno člani skupine, potrebujejo pa njihove storitve. Tako namesto piramidalne dobimo molekularno strukturo (Dobovšek, 2009).

Dobovšek (2009, str. 89) navaja 6 karakteristik, ki so bile predstavljene v globalnem načrtu proti organiziranemu transnacionalnemu kriminalu, sprejetemu na Svetovni ministrski konferenci v Neaplju, leta 1994. Te so skupinska vnaprej načrtovana dejavnost, hierarhična ureditev in kontrola, ki jo opravlja vodja, uporaba sile, grožnje in korupcije za pridobivanje dobička ali kontrolo trga, uporaba tehnik pranja denarja in infiltracija na legalna tržišča, ekspanzija v raznovrstne aktivnosti z nepriznavanjem meja, sodelovanje s podobnimi skupinami itd.

Glede na strukturo organiziranih kriminalnih skupin obstajajo tri vrste takšnih skupin: lokalno organizirane skupine z majhnim radijem delovanja, mestne ali nacionalne skupine z razdelano specializacijo dela in širšim teritorijem, in kriminalne združbe, ki presegajo nacionalni okvir z delovanjem na mednarodnem trgu. Značilno za strukture terorističnih dejanj je, da so ponavadi trikotne oblike. Obstaja teroristična organizacija, direktna žrtev in tarča terorističnega sporočila ali zahteve. Teroristična organizacija ne deluje neposredno na tarčo terorističnega sporočila, temveč posredno preko nedolžne žrtve, ki s teroristom in tarčo napada nima neposredne zveze (Dobovšek, 1997, str. 82).

1.5 Značilne aktivnosti organiziranega kriminala v posameznih delih sveta

Organizirani kriminal v Italiji:

V Italiji obstajajo štiri večje skupine organiziranega kriminala. Najbolj poznana je mafija. Osrednja oseba v mafiji je »capo«, okoli njega se zbirajo moški prijatelji z določenimi sposobnostmi in ugledom, in skupaj tvorijo skupino, imenovano »cosca«. Mafijske družine so medsebojno neodvisne, vendar dobro povezane, med njimi pa obstajajo tudi dogovori o delitvi poslov in skupnem delovanju. »Camorra« je nastala v Neaplju, ko so se vanjo povezali neapeljski kriminalci in je tako že od začetka kriminalna organizacija. Organizirana je podobno kot državne institucije in ima paralelno zakonsko ureditev. Ukvarja se s prostitucijo, izsiljevanjem, trgovino z drogo (predvsem preprodaja kokaina iz Južne Amerike v Evropo) in trgovino z zelenjavo in sadjem. »Ndragheta« se je razvila v Kalabriji kot opozicija državni represiji, ki so jo podpirali separatistično nastrojeni lokalni veljaki. Ima arhaično strukturo, podobno federaciji. Je zelo nasilna organizacija, kar se kaže v brutalnih ugrabitvah in izsiljevanjih. »Sacra corona unita« je najnovejša kriminalna organizacija v Italiji. Ukvarja se s klasičnimi posli, kot so droge in preprodaja orožja, predvsem na Balkanu in obalah

Jadranskega morja. Ukvarjajo se tudi s tihotapljenjem ljudi. (Dobovšek, 2009). Cosa Nostra je delovala na področju drog in pranja denarja. (*Bundesamt für Polizei*, 2007).

Organizirani kriminal v ZDA:

Po podatkih FBI-ja organizirani kriminal v ZDA vključuje (FBI, 2012; Organized crime. Overview, 2012):

- rusko mafijo, ki je prišla v ZDA po razpadu Sovjetske Zveze;
- skupine iz afriških držav, še posebej iz Nigerije, ki se ukvarjajo s trgovino z orožjem in finančnimi prevarami;
- kitajsko, japonsko in druge azijske skupine organiziranega kriminala;
- vzhodnoevropske skupine organiziranega kriminala, še posebej madžarske in romunske.

- **Ruski organizirani kriminal:**

Williams (2001) poudarja, da je ruski organizirani kriminal večplasten in razslojen. Glavni razlogi za to so številne etnične skupine, ozemeljske in sektorske delitve ter generacijski razkoli. Vsaka skupina organiziranega kriminala se ukvarja z določeno dejavnostjo. Čečeni se med drugim ukvarjajo s trgovino z ukradenimi vozili, Azerbajdžanci s trgovino z mamili, kozanska družina s posojilništvom. Večje organizirane kriminalne skupine oz. družine so si med sabo razdelile določena področja, na katerih delujejo in jih nadzorujejo. Med skupinami na eni strani prihaja do povezovanja in sodelovanja, po drugi pa do hude konkurence, ki prinaša spore med kriminalci starejše in mlajše generacije. Slednja zaničuje tradicijo, je bolj podjetniško usmerjena, moč pa si je pridobila s svojim bogastvom, ne pa zaradi statusa. Zaradi starega bančnega sistema, neurejene zakonodaje in neusposobljenih bančnih uradnikov, pa tudi zaradi same kulture odnosa do sistema, je vdor v bančništvo s strani organiziranih kriminalnih skupin dokaj enostaven, saj imajo le-te močan vpliv na bančne operacije. Mnogo je tudi poskusov uboja vodilnih bančnih uradnikov, ki jih država ne raziskuje in ne sankcionira storilcev. Organizirane kriminalne skupine tako prevzemajo bančništvo, da bi preko njega prala denar, saj v Rusiji izvora denarja ne preverjajo, zadostuje že njegova posest. Denar se opere tudi preko drugih dejavnosti, kot so oglaševalska in zabavna industrija.

- **Kolumbijski karteli:**

Kolumbijski karteli so od sedemdesetih let prejšnjega stoletja znani po nasilni in dobro organizirani trgovini z mamili, ki je njihova izključna kriminalna dejavnost. Na začetku so v ZDA tihotapili marihuano, ki jo je kmalu nadomestil kokain, ki jim danes prinaša ogromne zaslužke, ki jih vlagajo v izdelavo opreme za nadaljnje tihotapljenje. V preteklosti je bil najbolj znan t.i. Kali kartel, ki je tihotapljenje prepovedanih drog do potankosti izpopolnil, nezakonito pridobljen denar pa vlagal v legalne posle. Ko so v ZDA začeli intenzivno preganjati trgovino s kokainom, se je kartel preusmeril na evropske in azijske trge. Danes obstajajo manjše skupine organiziranega kriminala, ki skrbijo samo za določeno stopnjo v

procesu preprodaje mamil, saj s tem zmanjšajo možnost, da bi jih kolumbijske in ameriške oblasti odkrile. Ocenjeno je, da trenutno v Kolumbiji deluje več kot 300 skupin, ki se ukvarjajo s preprodajo mamil (Pbs, 2012).

- **Yakuza:**

Yakuza ali Japonska mafija je organizirana kriminalna skupina, ki sestoji iz 2,500 družin. Njeni člani sledijo stoletja staremu kodeksu. Japonska mafija je kar šestkrat večja od italijanske in občutno večja tudi od organiziranih kriminalnih skupin v Združenih državah Amerike. Zanje so značilne tetovaže, ki največkrat prekrivajo celotna telesa, saj so izraz moči in vzdržljivosti. V organizaciji vladata stroga disciplina in hierarhija in celo krutost. Znano je, da članu, ki svoje naloge ni uspešno opravil, odsekajo prst na roki, kar olajšuje delo policije pri identifikaciji članov (Hays, 2009).

1.6 Globalne razsežnosti organiziranega kriminala

V analizi globalizacijskih procesov se vse bolj izpostavlja moč in nevarnost transnacionalnih kriminalnih združb, ki povezujejo gospodarstvo in politiko in preko tega uveljavljajo svoje interese. Tako se organizirane kriminalne skupine pojavljajo kot peta neodvisna veja oblasti, ki lahko vpliva na vse ostale, pri tem pa uporablja izsiljevanje in korupcijo. Prehod kriminalnih združb je tekel v preteklem obdobju v smeri gospodarstva in krepitve ekonomske moči, vse bolj pa smo priča vplivanju takšnih kriminalno gospodarskih subjektov na politiko. Pri tem nastajajo neformalne mreže, katerih člani so pomembni gospodarstveniki, politiki in pripadniki kriminalnih organizacij. Naraščanje pojavnih oblik kriminalitete v družbeni praksi postavlja številna vprašanja o vpletenosti oseb v kriminalne dejavnosti. Analize kriminalitete kažejo, da so se storilci kriminalnih dejanj premaknili v drugo fazo razvoja organiziranih kriminalnih združb, kar pomeni, da so se premaknili v sfero gospodarstva, v nekaterih primerih pa je opaziti prehod v tretjo fazo razvoja organiziranih kriminalnih združb, ko se kaže prehod teh združb v politiko. Pojav je najbolj pereč prav na področju javnih naročil, kjer se stikata država in gospodarstvo (Dobovšek, 2009, str. 96).

1.7 Organizacije za boj proti organiziranemu kriminalu

Mednarodne organizacije za boj proti organiziranemu kriminalu so Interpol, Europol, SEPA, CEPOL, SECI, SIRENE in mednarodne civilne misije. V nadaljevanju na kratko predstavljam Interpol, Europol in SEPA.

- **INTERPOL:**

Je največja organizacija policijskega mednarodnega sodelovanja, ki je nastala leta 1923 z namenom čezmejnega policijskega sodelovanja za preprečevanje in boj proti kriminalu. Sodelovanje poteka na podlagi deklaracije o človekovih pravicah in prepoveduje kakršnekoli aktivnosti s političnim, vojaškim, verskim ali rasnim ozadjem. Glavne dejavnosti Interpola so

zagotavljati mednarodno komunikacijo med policijami držav članic, zbiranje in posredovanje podatkov, tehnična podpora ter izobraževanje kadrov. Na področju organiziranega kriminala se zavzema za čim boljše in čim hitrejšo izmenjavo informacij med vsemi 188 državami članicami. Na podlagi dolgoletnih preiskovalnih in analitičnih izkušenj mednarodnega osebja pomaga državam članicam z naslednjim (Interpol, 2012):

- ohranjanje stika s strokovnjaki na terenu;
- nadzor in analiza informacij na področju kriminalnih žarišč in organizacij;
- identifikacija večjih kriminalnih groženj z možnim mednarodnim učinkom;
- oblikovanje strateških partnerstev z različnimi organizacijami in institucijami;
- pomoč pri reševanju problemov, s katerimi se srečujejo policije posameznih držav članic;
- vrednotenje in uporaba podatkov, pridobljenih z različnih virov;
- pripravljanje in sodelovanje pri pripravi programov za izboljšanje komunikacije med državami članicami;
- raziskovanje, razvoj in izdaja publikacij za preiskovalce;
- podpora državam članicam pri posameznih preiskavah.

Interpol trenutno izvaja projekte za boj proti organiziranemu kriminalu na štirih področjih, pri katerih je zaznana visoka stopnja aktivnosti organiziranega kriminala:

- projekt Millennium: področje evro-azijskih organiziranih kriminalnih skupin
- projekt AOC: področje azijskih organiziranih kriminalnih skupin
- projekt Bada: področje pomorskega piratstva
- projekt Pink Panthers: področje oboroženih ropov, izvedenih s strani narodov bivše republike Jugoslavije.

- **EUROPOL:**

Europol je Evropski policijski urad, ki je bil ustanovljen 7. februarja 1992 s podpisom Maastrichtskega sporazuma Evropske unije. V polnem obsegu je svojo dejavnost začel opravljati leta 1999, po tem, ko so leto prej Europolovo konvencijo ratificirale vse države članice EU. Njegovo poslanstvo je zagotavljati varnost evropskih držav, še posebej na področju organiziranega kriminala in terorizma. V ta namen je bila v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja ustanovljena prva TREVI skupina, katere ime označujejo pojmi terorizem, radikalizem, ekstremizem, mednarodno nasilje. Prvotni namen TREVI skupin je bil boj s terorizmom, kmalu pa se je razširil na pospeševanje sodelovanja in odkrivanja mednarodnega organiziranega kriminala ter posredovanja informacij, opreme, izkušenj in specifičnih znanj policijam vseh držav članic EU (Europol, 2012).

- **Srednjeevropska policijska akademija (SEPA):**

SEPA je bila ustanovljena 1992 na pobudo Avstrije in Madžarske. Leta 1993 so se pridružile še Češka, Slovaška, Poljska in Slovenija, 1994 Nemčija in 1996 Švica. 22. maja 2001 so notranji ministri teh držav podpisali skupno izjavo o sodelovanju v okviru Srednjeevropske

policijske akademije. SEPA spodbuja čezmejno in mednarodno policijsko sodelovanje tako, da (Policija, 2012):

- posreduje, razširja in pogloblja znanje, izkušnje, sposobnosti ter strokovno znanje, ki so potrebni za obvladovanje policijskih nalog;
- posreduje svoje poznavanje družbenega, gospodarskega, političnega in kulturnega ozadja ter izkušnje o povezavah med posebno nevarnimi pojavnimi oblikami kriminalitete (zlasti organizirane kriminalitete, terorizma, gospodarske in okoljske kriminalitete);
- vzpostavlja osebne stike, ki ustvarjajo medsebojno zaupanje, odpravlja predsodke in težave pri sporazumevanju.

1.8 Merjenje obsega organiziranega kriminala

V slovenskih policijskih statistikah zajema organizirani kriminal v zadnjih letih dobra dva odstotka vseh registriranih kaznivih dejanj, Francozi so v devetdesetih letih poročali o treh odstotkih, v Italiji, Nemčiji in na Nizozemskem pa običajno operirajo s številom preiskav ali kazenskih postopkov (omenjajo se številke med sto in štiristo), ki se nanašajo na delovanje organiziranih kriminalnih združb. Tudi v vzhodnoevropskih državah ocenjujejo obseg organiziranega kriminala s številom organiziranih kriminalnih združb. Ker lahko posamezne preiskave oziroma postopki zajamejo več deset kaznivih dejanj, so primerjave nemogoče. Sicer pa imajo kvantitativni podatki majhno vrednost, ker iz njih ne moremo sklepati niti o dejanskem obsegu niti o dejanski škodi, ki jo povzroča organizirani kriminal. Ocene o škodi, oziroma dobičkih iz kriminalne dejavnosti so le približne (Dvoršek, 2008, str. 140).

Pri opisovanju gibanja kriminalitete na podlagi statističnih podatkov se pojavlja veliko napak. Dogaja se, da so statistični podatki v posameznih državah napačno interpretirani, poleg tega pa jih je zaradi različnih inkriminacij kaznivih dejanj težko primerjati. Zato se je bolje osredotočiti na trende gibanja kriminalitete. Statistični podatki o gibanju klasičnega kriminala v obdobju po drugi svetovni vojni v nekaterih državah kažejo trend rasti do začetka osemdesetih let, nato pa se umiri. Izjema je Švedska, kjer je še vedno opazna nadaljnja rast. Po letu 1987 se trendi umirijo z rahlim nihanjem navzgor. Pri tem sta v ospredju Anglija in Nemčija. Največji skok je zaznati v Nemčiji, v obdobju po združitvi. V letu 1990 se pokaže nizka rast kriminalitete, zaradi pojava novih kriminalnih skupin v Vzhoda. Ker so podatki pridobljeni iz policijskih statistik, ne povedo veliko o strukturi obravnavane kriminalitete. Do povečanega delovanja vzhodnih kriminalnih skupin na Zahodu pa kljub vsemu ni prišlo v tolikšni meri, kot se je pričakovalo (Dobovšek, 2009).

Tabela 1: Število kaznivih dejanj in indeks povečanja (1986-89=100)

DRŽAVA	Obdobje 1986-89	Obdobje 1991-94	Indeks povečanja
Bolgarija	633	1763	270
Estonija	885	2487	2,8
Madžarska	1843	4071	2,2
Latvija	912	1897	2,1
Litva	638	1476	2,3
Poljska	1367	2282	1,7
Slovaška	879	2243	2,6
Slovenija	1174	1355	1,2

Vir: *Transnacionalna kriminaliteta*, Dobovšek, 2009.

Kot je razvidno iz Tabele 1, je v času tranzicije v vzhodnoevropskih državah kriminaliteta narasla. Slovenija izstopa, saj se s svojim indeksom rasti bolj približuje rezultatom gibanja kriminalitete v zahodnoevropskih državah. Opazimo lahko občutne razlike v gibanju med posameznimi državami, kar kaže na to, da obstajajo med državami v tranziciji države z več ali manj kriminalitete. Za države, v katerih se je politični sistem izgradil in je mogoče zaslediti znake gospodarske stabilizacije, so značilni umirjajoči trendi. Statistika pa ne razkriva aktualnih problemov. Tako ustvarjeni dobiček se preliva v gospodarstvo, v pollegalne ali legalne posle. Kriminaliteta je bila v teh državah eden izmed pomembnih političnih dejavnikov, ki je prikazoval preseganje socializma nad kapitalizmom pri reševanju socialnih problemov. Policija ni prikazovala kaznivih dejanj, ki so bila nerešljiva ali pa je težje oblike prikazovala kot lažje, podatke so ponekod celo prikrivali. Ker nimajo tradicije tržnega gospodarstva in zakonodaje, ki bi ga obravnavali, je v teh državah gospodarski kriminal v porastu. Problem predstavljajo predvsem neizgrajene institucije, ki bi morale urediti stanje na gospodarskem področju (Dobovšek, 2009).

2 SPLOŠNO O MAFIJI

Lupo (*History of the mafia*, 2000) s terminom mafija opisuje večje število kriminalnih organizacij po svetu. Prva organizacija, poimenovana s tem nazivom, je bila sicilijska mafija, ki je bila svojim članom poznana tudi kot »Cosa Nostra«. V ZDA se pojem mafija navadno nanaša na italijansko-ameriško mafijo. Ostale organizacije, ki jih obravnavamo kot mafijske skupnosti, so: ruska mafija, irska mafija (Irish mob), kitajske triade, albanska mafija, bosanska mafija, japonska »Yakuza«, neapeljska »Gomora«, kalabrijska »Ndrangheta«, apulijska »Sacra Corona Unita«, indijska mafija, korziška mafija, srbska mafija, mehiška mafija in bolgarska mafija. Obstaja še vrsta drugih mafijskih organizacij, ki pa nimajo nobene povezave s kakršnimkoli etničnim ozadjem.

2.1 Zgodovina mafije in etimološka razlaga besede

Mafijske mreže se pojavijo v ZDA v poznem 19. stoletju in nato sledijo valovom italijanske emigracije v Kanado in Avstralijo. Vsaka skupina, imenovana družina ali klan, zagovarja izvajanje dolgotrajne avtoritete nad teritorijem, v katerem operira s svojimi prevarami – ponavadi gre za kraj ali za sosenko večjega mesta. Njihova osnovna aktivnost je zaščita, obenem pa so vključeni v trgovino z orožjem, tihotapljenje cigaret, trgovino z drogami, pranje denarja, politično korupcijo itd. (Lupo, 2000, str. 2).

Giovanni Falcone (Palermo, 1939-1992), ki je bil zelo znan tožilec v borbi proti Siciljanski mafiji, je zagovarjal inflacijo uporabe termina mafija za organizirani kriminal v splošnem. Trdil je, da so včasih ljudje neradi izgovarjali to besedo, danes pa je le-ta prešla v vsesplošno in pretirano rabo. Sam ni bil zagovornik terminološke zmede, v kateri se mafijo primerja s fenomeni, ki so načeloma sorodni s področjem organiziranega kriminala, vendar imajo zelo malo ali pa celo nič skupnega z mafijo. Nanašajoč se na najbolj razširjeno definicijo, mafija sovпада z regionalno kriminaliteto Sicilije.

2.2 Osnovni cilji mafije

Glavni razlog za delovanje mafijskih združb je neobdavčen dobiček. Uspeh mafijskih združb se danes kaže v njegovi internacionalizaciji in globalizaciji, logistiki, metodah, ki so podobne menedžerskim metodam, sodelovanju in manipuliranju s politiko in različnimi gospodarskimi lobiji (Pečar, 1996).

Glavni cilj mafije je hiter, velik in na lahek način pridobljen zaslužek. To dosegajo s sodelovanjem v mnogih ilegalnih podjetjih. Ena zgodnejših, bolj splošnih in preprostejših metod je izsiljevanje. Mafijska organizacija lahko ukaže npr. lastniku trgovine, da jim vsak teden izroči določeno vsoto denarja, v zameno za to pa mu bodo nudili »zaščito pred kriminalci, ki želijo škoditi njegovi družini in poslu«. Ti t.i. kriminalci pa so dejansko oni – mafija. Večina teh ljudi se z rednim »prispevanjem« denarja strinja. Tisti, ki se uprejo, se morajo soočiti z resnimi posledicami. Njihove trgovine so okradene, uničene, lastniki pa pohabljeni ali v skrajnem primeru tudi umorjeni (Lupo, 2000, str. 8).

Mafija pridobiva denarna sredstva s sodelovanjem v številnih ilegalnih aktivnostih. Ilegalne dobrine so večinoma drage, neobdavčene in nenadzorovane s strani vlade. Glavna dejavnost mafije v času prohibicije (»prohibition«) je bila tihotapljenje in nelegalno trgovanje z alkoholnimi pijačami, obenem je trgovala tudi s prepovedanimi drogami kot sta kokain in heroin, in omogočila razvoj prostitucije ter nezakonitih iger na srečo.

3 TRGOVINA S PREPOVEDANIMI DROGAMI

V nadaljevanju naloge proučujem pomen trgovine s prepovedanimi drogami, trende na področju trgovine s prepovedanimi drogami, pregled svetovne trgovine z drogami po

posameznih vrstah drog, pregledal bom najpomembnejše svetovne tihotapske poti in nazadnje proučil spremenjeno strukturo kriminalitete in kriminalno družbo ter njihovo globalizacijo.

3.1 Pomen trgovine z drogami

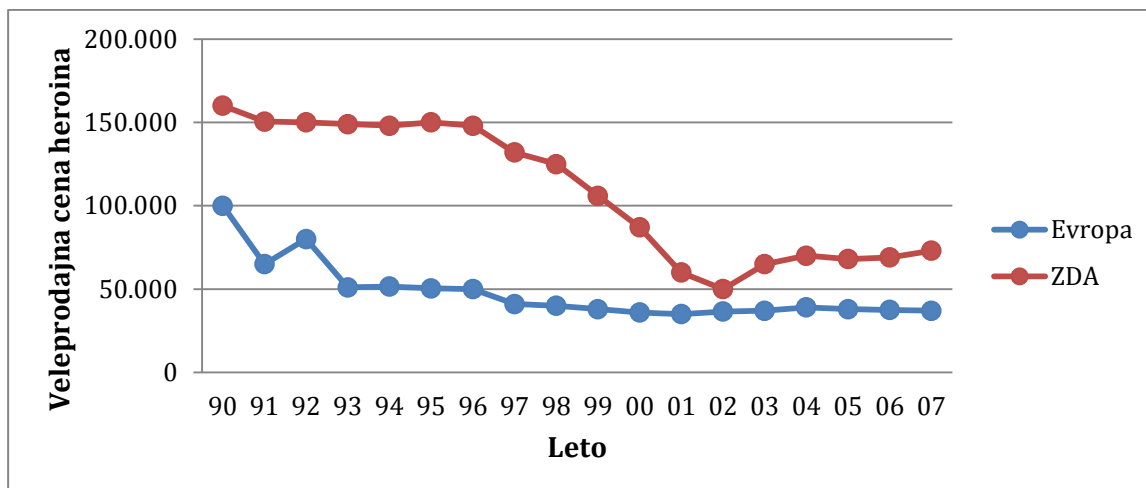
Trgovina z drogo vključuje prodajo drog in ostalih narkotičnih pripomočkov, najsi gre za lokalno izmenjavo med uporabnikom in preprodajalcem ali pa za večjo mednarodno operacijo. Mednarodna trgovina z drogo predstavlja grožnjo družbenim sistemom vseh držav. V poglavju bom orisal glavne značilnosti trgovine z drogo v izbranih regijah, ki so predmet preučevanja. Razdelitev regij temelji na razdelitvi Urada za droge in kriminal pri Združenih narodih (Hartelius, 2008, str. 14):

- Vzhodna Evropa: države Skupnosti neodvisnih držav;
- Jugovzhodna Evropa: Turčija in države nečlanice EU z območja Balkana;
- Zahod in osrednja Evropa: države članice EU, San Marino in Andora;
- Severna Amerika: Kanada, Mehika, ZDA;
- Bližnji in Srednji vzhod / jugozahodna Azija: Afganistan, Bahrajn, Iran, Irak, Izrael, Jordanija, Kuvajt, Libanon, Oman, Pakistan, Katar, palestinska območja, Savdska Arabija, Sirija, Združeni arabski emirati (ZAE) in Jemen;
- Vzhodna in jugovzhodna Azija: Brunej, Kambodža, Kitajska, Indonezija, Japonska, Koreja, Laos, Malezija, Mongolija, Mjanmar, Filipini, Singapur, Tajsko in Vietnam;
- Južna Azija: Bangladeš, Indija, Maldivi, Nepal in Šri Lanka;
- Osrednja Azija in Kavkaz: Armenija, Azerbajdžan, Gruzija, Kazahstan, Kirgizistan, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan;
- Oceanija: Avstralija, Fiji, Mikronezija, Nova Zelandija in ostali pacifiški otoki;
- Zahodna in centralna Afrika: Angola, Burkina Faso, Kamerun, Nigerija, Mali, Liberija, Gana, Čad, Kongo, Senegal in druge.

Podatki, uporabljeni v različnih poročilih, niso realni odsev stanja, saj je njihovo pridobivanje otežkočeno, še zlasti v državah v razvoju. Obstajajo sicer določena poročila, kot poročila UNDOC, ameriške DEA, vendar tudi ta podajajo približne ocene stanja na tem področju.

UNODC ocenjuje, da naj bi bila trgovina s prepovedanimi drogami v letu 2003 vredna 13 milijard USD na nivoju proizvodnje, 94 milijard USD na nivoju veleprodaje in 322 milijard USD na nivoju maloprodaje. Globalna trgovina z drogami ima tako velikokrat večjo ekonomsko vrednost, kot pa gospodarstva mnogih držav (163 od 184 držav jih zasluži manj kot trgovina z drogami) (Hartelius, 2008, str. 16).

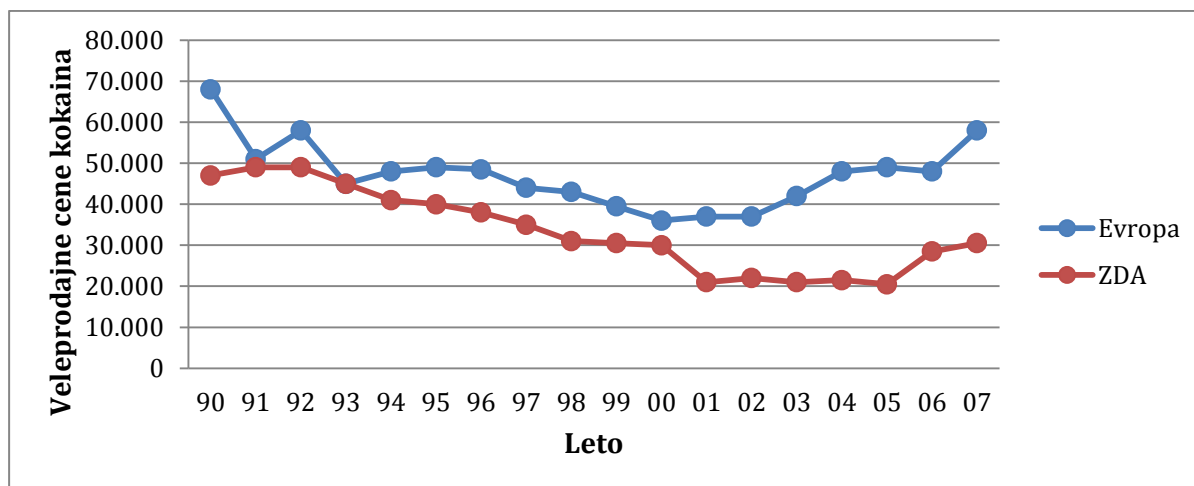
Slika 1: Veleprodajne cene heroina v Evropi in ZDA (v dolarjih na prodajno enoto)

Vir: Prirejeno po WDR, 2009, str. 78

Za primer vzemimo zaslužek kmetov v Afganistanu in Mjanmaru, ki sta največji pridelovalki opija. V letu 2004 so kmetje v obeh državah prejeli okoli 150 USD za kilogram suhega opija. Od takrat so se te cene za afganistanske kmete prepolovile, medtem ko so se v Mjanmaru podvojile. V Afganistanu je bila letna produkcija opija, vse do njene prepovedi s strani Talibanov leta 2001, okoli 3.000 ton (1994-2000). Od leta 2002 se je produkcija opija vsako leto zvišala; v povprečju 5.300 ton letno. Cene pa niso rasle sorazmerno s produkcijo (World Drug Report 2008, 2012).

Slika 2: Veleprodajne cene kokaina v Evropi in ZDA (v dolarjih na prodajno enoto)

Vir: Prirejeno po WDR, 2009, str. 78.

Ravno nasprotno je v Mjanmaru, kjer je produkcija upadla od povprečnih 1.400 ton (1994-2001) na 500 ton (2002-2008), cena pa je zrasla. Zakon ponudbe in povpraševanja potrjuje tudi primer sosednjega Laosa, ki ima nizko stopnjo produkcije opija, medtem ko kilogram stane več kot 100 USD. Vseeno pa ta zakon ne velja za vse ilegalne trge z drogami. (WDR, 2009)

Po ocenah UNDOC, naj bi bilo v letu 2007 med 18 in 38 milijoni odvisnikov v svetu. Medtem ko v Afriki in Oceaniji prevladuje uporaba kanabisa, so opiatni primarna droga v Aziji in Evropi, kokain pa izstopa v Severni in Južni Ameriki.

3.2 Trendi na področju trgovine z drogami

Ilegalna trgovina z drogami vključuje izvirne, prehodne in ciljne države. Poglavitno vlogo pri sami prodaji imajo lahko države same, organizirane kriminalne organizacije ali pa posredniki. Okolje drog, denarja in korupcije omogočajo trgovcem z drogami in teroristom številne priložnosti za dobičkonosne operacije, ki pritegnejo vsako leto vedno več akterjev. Droge predstavljajo drugo najbolj dobičkonosno dejavnost, takoj za naftno industrijo. Zaradi obsežnosti tržišča in dobička, je posel težko monopolizirati, zaradi česar se na trgu drog pojavljajo vedno nove skupine. Europolove raziskave kažejo, da organiziran kriminal v Evropi polovico vsega denarja pridobi ravno z drogami.

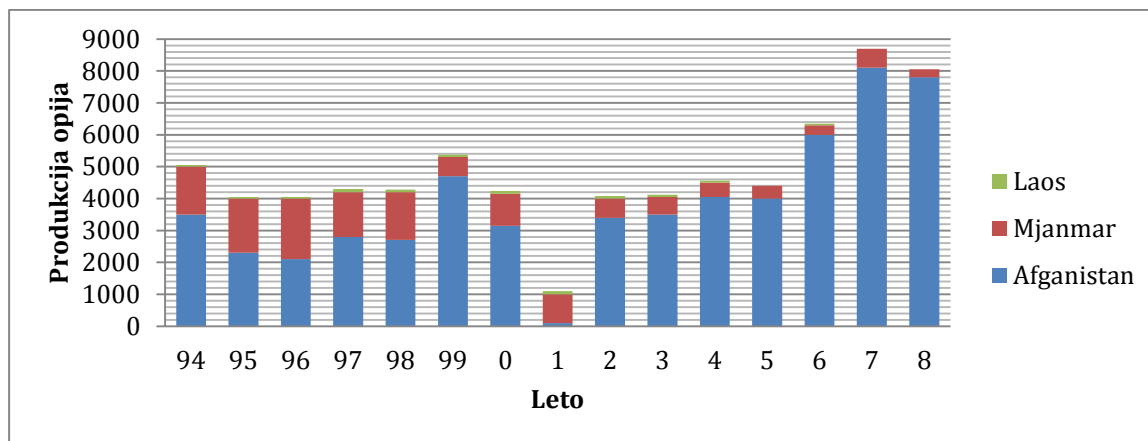
Svetovno poročilo o globalnem stanju na področju drog za leto 2008 ugotavlja upad v pridelavi opijskega maka v Afganistanu za 19 odstotkov ter zmanjšanje pridelave koke v Kolumbiji za 18 odstotkov. Trendi v ostalih državah so različni, vendar ni tolikšnih odstopanj, da bi lahko izravnale upad največjih držav proizvajalk. Trgi kanabisa, kokaina in opiatov naj bi se zmanjšali v državah Severne Amerike, Oceanije in jugovzhodne Azije, v zahodni Evropi pa celo stabilizirali. Vse več pa je znakov o naraščanju proizvodnje in uporabe amfetaminov. Za oblikovanje konkretnih preiskovalnih ukrepov na državnem ali meddržavnem nivoju je potrebno poznati glavne države proizvajalke narkotikov, ključne porabnice in identificirati tihotapske poti (zračne, morske, kopenske), preko katerih droga pride do končnega uporabnika (WDR, 2009).

3.3 Pregled svetovne trgovine z drogami po posameznih vrstah drog

3.3.1 Trgovina z opiatni

V letu 2008 je UNDOC (WDR, 2009) v glavnih državah pridelovalkah opijskega maka zabeležil upad za 16 odstotkov, kar je posledica znatnega zmanjšanja obdelovalnih polj v Afganistanu (18 %). V tej državi se pridelava nadaljuje predvsem v južnih provincah, medtem ko je v Mjanmaru kultura opijskega maka izredno močna na zahodu države. O pridelavi opijskega maka se poroča tudi v državah Latinske Amerike, Egiptu, Iraku, Balkanu, Kavkazu, Aziji in Ruski federaciji.

Slika 3: *Produkcija opija v največjih državah pridelovalkah (v tonah)*

Vir: *Prيرهjeno po WDR, 2009, str. 10*

Ilegalna trgovina z opiaty treh največjih proizvodnic je skoncentrirana okoli treh glavnih poti:

- Iz Afganistana do sosednjih držav, Bližnjega vzhoda, Afrike in Evrope.
- Iz Mjanmara/Laos do držav v jugovzhodni Aziji (predvsem Kitajske) in do Oceanije (predvsem Avstralije).
- Iz Latinske Amerike (Kolumbija, Mehika, Gvatemala in Peru) do Severne Amerike (predvsem ZDA).

Hkrati se pojavljajo nove alternativne poti iz jugozahodne Azije do jugovzhodne Azije in Oceanije, ter iz jugozahodne Azije do Severne Amerike. Številna poročila kažejo, da se tradicionalne povezave med temi potmi spreminjajo: tako potuje heroin do Kitajske tudi iz Afganistana preko Pakistana bodisi neposredno bodisi posredno (na primer preko Dubaja). Kanada je v letu 2007 poročala, da je 98 odstotkov heroina na njihovem trgu prišlo iz Afganistana preko Indije ali Pakistana (WDR, 2009, str. 43).

Večina opiatov, produciranih v Afganistanu, je namenjenih trgu Irana, Pakistana, centralnih azijskih držav in v manjši meri tudi Indiji. Ti trgi so v bistvu večji (5 milijonov uporabnikov), kot trgi opiatov v zahodni in srednji Evropi (1.4 milijona). Toda, evropski trgi so finančno donosnejši, zaradi česar opiaty vse pogosteje potujejo iz Afganistana preko Irana in Pakistana po Balkanski poti tudi do Evrope (WDR, 2009). Turčija igra pomembno vlogo pri tranzitu heroina iz jugozahodne Azije na evropski trg. Po podatkih turških oblasti, naj bi kar 80 odstotkov heroina v Turčiji izviralo iz Afganistana; za preostalih 20 odstotkov se predvideva, da je izvorna država Iran. Po vstopu heroina v Turčijo, se ga iz vzhodne Turčije preko Istanbula pretihotapi do Bolgarije, Srbije in Romunije za nadaljnjo distribucijo. Tranzitna država za heroin iz Bolgarije je tudi Makedonija, od koder gre heroin ali v Srbijo za nadaljnje tihotapljenje vzdolž Balkanske poti do zahodne Evrope, ali v Albanijo, in nato v Italijo. Heroin iz Albanije in Turčije, ki prispe v Italijo, je namenjen domačemu trgu in trgu Nemčije (35 odstotkov).

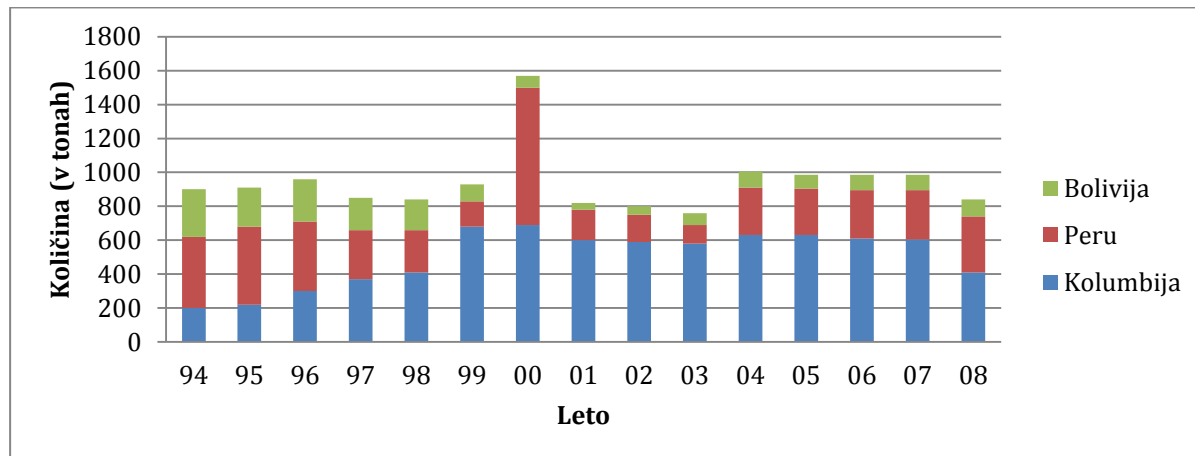
3.3.2 Trgovina s kokainom

Navkljub manjšemu porastu pridelave koke v Boliviji (6 %) in Peruju (4 %), je prišlo v letu 2008 do upada v njeni globalni pridelavi za 8 odstotkov, kar je predvsem posledica zmanjšanja pridelave v Kolumbiji (18 %). Navkljub temu pa Kolumbija ostaja največja svetovna pridelovalka kokinih listov (grmov) z 81.000 hektarji površin, sledita ji Peru (56.100 hektarjev) in Bolivija (30.500 hektarjev) (WDR, 2009, str. 11).

Cene posušenih kokinih listov so zrasle tako v Boliviji, kot v Peruju: cene se v Boliviji vrtijo okoli 6,0 USD/kg, v Peruju pa okoli 3,4 USD/kg (na legalnem trgu pa vlada ponuja 1,7 USD/kg). Cena kokaina na zahodno evropskem trgu je bila v letu 2007 okoli 92 USD/gram. Kokain iz Kolumbije in Peruja tranzitira preko Brazilije do Afrike, od koder gre naprej v Evropo. Največ kokaina je namenjeno na trg Severne Amerike in zahodne Evrope, kjer naj bi bilo okoli 13 milijonov uživalcev (Hartelius, 2008, str. 16).

Količine zaseženega kokaina, ki so upadle leta 2006 in 2007, kljub majhnemu porastu ostajajo na nižji ravni kot leta 2005, poleg tega se zmanjšuje tudi preprodaja kokaina v Severno Ameriko, največji kokainski svetovni trg. Zmanjšana preprodaja naj bi bila posledica višanja cen ter hkratnega upada v čistosti oziroma kakovosti kokaina v letu 2008. Hkrati pa kokain vedno bolj nadomešča heroin, katerega stroški produkcije so večji.

Slika 4: Pridelava kokaina (v tonah)

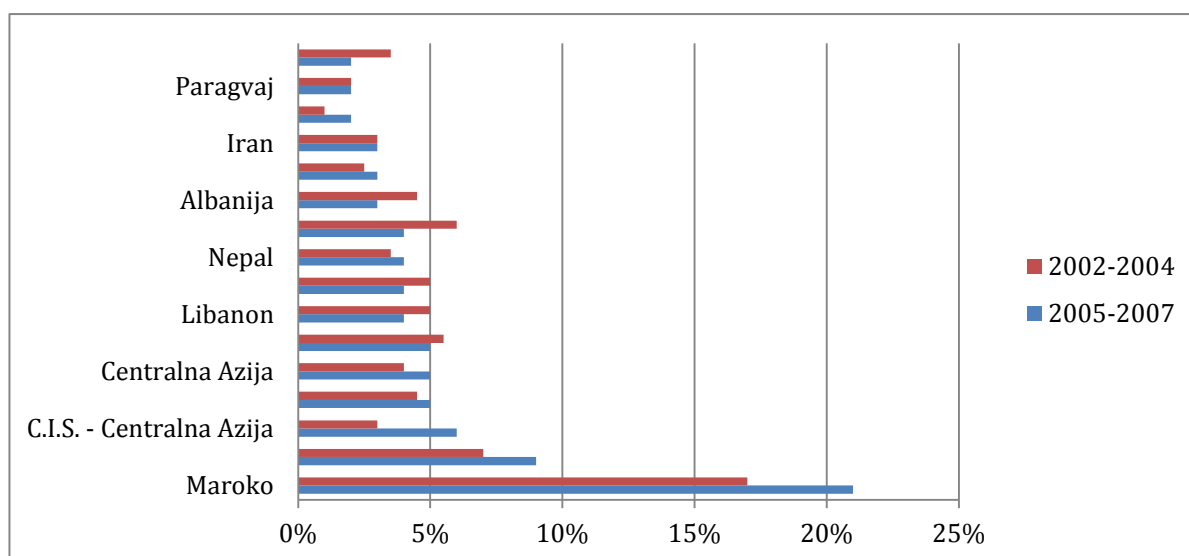

Vir: Prirejeno po WDR, 2009, str. 11.

3.3.3 Trgovina s kanabisom

Zaradi visoke stopnje nezanesljivosti podatkov o pridelavi kanabisa in njegovi nadaljnji produkciji, je težko podati zanesljivo oceno o količini le-tega. Zagotovo pa je trg kanabisa največji med vsemi drogami, tako na področju pridelave, produkcije in uporabe. Maroku (80 %), kot glavnemu izvozniku, sledi Afganistan z ostalimi državami. Uporaba kanabisa je v porastu v Južni Ameriki in Afriki, medtem ko naj bi se evropski in severnoameriški trg stabiliziral.

Slika 5: Največje pridelovalke kanabisa (v %)

Vir: Prirejeno po WDR, 2009, str. 96

Gledano globalno, je bilo v letu 2007 največ zasegov te droge v Mehiki (39 %) in ZDA (26 %), največ hašiša pa v zahodni in osrednji Evropi.

3.3.4 Trgovina z amfetamini

Amfetamini so sintetične droge, po katerih povpraševanje izredno hitro narašča, njihova proizvodnja pa je relativno poceni. V letu 2007 naj bi bilo izdelanih med 230 in 640 tonami amfetaminov. Obstajajo dokazi, da se kriminalne organizacije prilagajajo proizvodnji sintetičnih drog na različne načine (WDR, 2010):

- uporabljajo prekursorje, ki niso pod mednarodno kontrolo;
- nenehno spreminjajo tihotapske poti ter lokacije laboratorijev s selitvijo v države, ki imajo šibko forenzično dejavnost in nezadostno pravno ureditev na področju kemikalij.

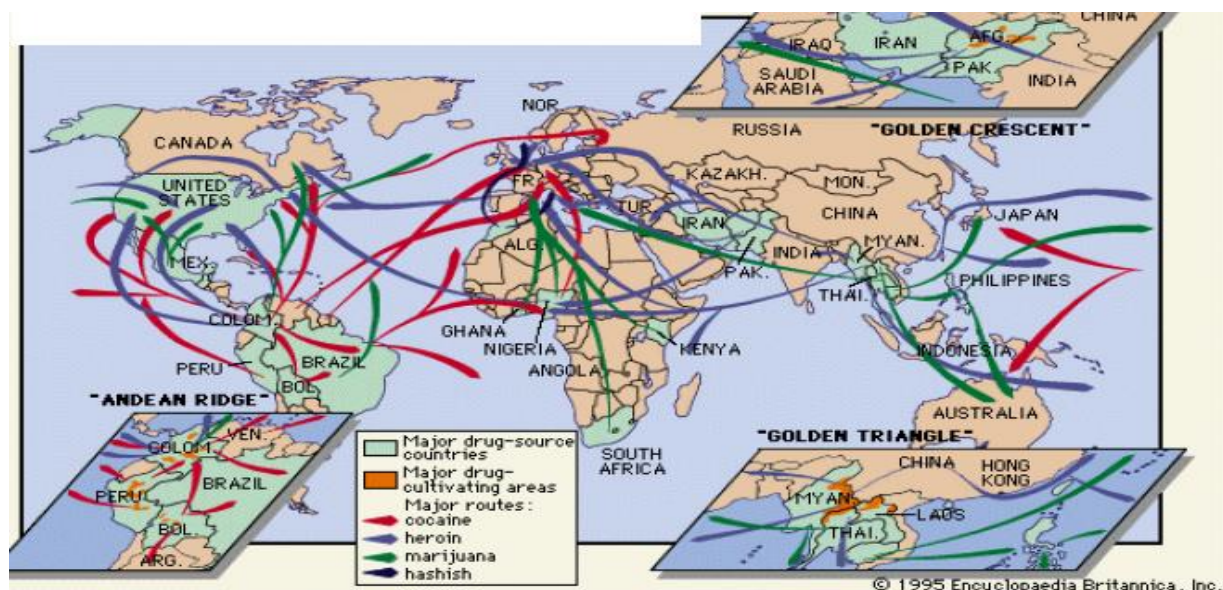
Pomembnejša območja proizvodnje amfetaminov so vzhodna in jugozahodna Azija, zahodna in srednja Evropa ter Severna Amerika.

3.4 Pregled najpomembnejših svetovnih tihotapskih poti

V zasledovanju maksimiziranja lastnih profitov organizirane kriminalne skupine nič več ne omejujejo svojih aktivnosti zgolj na en tip droge, temveč sledijo trendu povpraševanja. V pomoč tihotapljenju drog so tudi razlike v zakonodaji med posameznimi državami, ukinitve notranjih mejnih kontrol na območju Evropske unije (EU) in včasih tudi nezadostni nivo mednarodnega sodelovanja med policijo in pravosodnimi organi.

Slika 6: Pregled svetovnih tihotapskih poti

Vir: WDR, 2009, povzeto po Encyclopedia Britannica.

Na območju EU dominirajo organiziranemu kriminalu domače skupine, čeprav se v zadnjih letih opaža vedno večje sodelovanje tudi z nelokalnimi skupinami. Posebno grožnjo za države predstavljajo tudi skupine iz območja vzhoda in jugovzhoda Evrope, Bližnjega vzhoda, Južne Amerike, Afrike in Azije, ki so močno vpletene trgovino z drogami (WDR, 2009).

Vstopne poti drog v EU vodijo iz različnih smeri: kanabis iz Maroka se tihotapi po južno severni osi iz Španije vse do Danske in Švedske. Medtem ko kokain vstopa na ozemlje EU pretežno preko Španije, Nizozemske in Belgije. Po podatkih Evropskega centra za spremljanje drog in zasvojenosti (EMCDDA) glavnino proizvodnje in prometa s sintetičnimi drogami nadzirajo belgijske in nizozemske kriminalne skupine. Porast proizvodnje sintetičnih drog se opaža tudi na Poljskem in v Baltskih državah. Producerski proces se izvaja na različnih lokacijah in velikokrat vključuje čezmejno sodelovanje med kriminalnimi skupinami. Čeprav proizvodnja te droge poteka tudi v Kanadi in Avstraliji, pa je zaenkrat vodilna na tem področju ravno EU (Vidic, 2008).

Andska regija ostaja glavno območje svetovne proizvodnje kokaina. Največ kokaina, zaseženega v Evropi, prihaja neposredno iz Južne Amerike (Kolumbija) preko Atlantskega oceana. Večtotske pošiljke kokaina potujejo iz Kolumbije, Venezuele, Brazilije, Ekvadorja, Surinama in Argentine v glavna pristanišča Španije, Portugalske, Nizozemske, Belgije in Francije. Zgodovinske in jezikovne povezave z Latinsko Ameriko vplivajo še zlasti na Portugalsko in Španijo. Tako na primer velja Vigo, območje v severni Španiji, za glavno evropsko sprejemno točko kokaina. Pomembna tranzitna regija za tihotapljenje kokaina iz Kolumbije so tudi Karibi, preko katerih se kokain tihotapi v Španijo in na Portugalsko. Južna pot poteka preko Kapverdskih otokov in Madeire v zahodno Afriko (Vidic, 2008).

Heroin izhaja iz dveh področij: iz tako imenovanega Zlatega trikotnika med Burmo, Laosom in Tajsko, ter iz Zlatega polmeseca v Iranu, Afganistanu in Pakistanu. Pot heroina v Evropo

poteka po dveh glavnih trgovskih poteh, in sicer po tako imenovani Balkanski poti in Svileni poti. Heroin, ki vstopa na evropsko tržišče, v večjem delu izvira iz afganistanskih polj opijskega maka. Po ocenah Tadžikistanske agencije za nadzor drog, naj bi bilo v Afganistanu več kot 400 laboratorijev, od katerih je 80 postavljenih vzdolž meje s Tadžikistanom (Drugs, 2006, str. 3). Iran in Turčija sta med najpomembnejšimi tranzitnimi državami afganistanskega heroina za tržišče EU in Rusije.

Pomembna pot za tihotapljenje ilegalnih drog je **Balkanska pot**, ki se je obudila s ponovno stabilizacijo razmer na območju nekdanje Jugoslavije. Tamkajšnje države niso le tranzitne, temveč služijo tudi kot skladišča za nadaljnje tihotapljenje v Evropo. To pot uporabljajo tihotapci narkotikov, kateri prihajajo iz jugozahodne Azije (predvsem iz Afganistana). Tihotapljenje heroina poteka po tranzitu skozi Pakistan, Iran in Turčijo. Balkanska pot se nato razdeli na severno in južno vejo. Severna veja poteka preko Bolgarije, Romunije, Madžarske, Avstrije, Slovaške, Češke, Poljske, Nemčije in Nizozemske. Južna veja pa poteka skozi Grčijo, Makedonijo, Bolgarijo, Albanijo, Italijo, Srbijo, Črna Gora, Bosno in Hercegovino, Hrvaško in Slovenijo. Večji del tovora gre preko Slovenije na zahod, le manjši del pa ostane na domačem trgu. Trgovino z drogo na Balkanu skoraj v celoti obvladujejo turške in albanske organizirane kriminalne združbe. Največ heroina pretihotapijo turške skupine do Makedonije, Albanije in Kosova. Od tam naprej pa tihotapljenje prevzamejo albanske in ruske kriminalne združbe (Vidic, 2008).

Vse od leta 1990 se heroin tihotapi v Evropo po **Svileni poti**, ki se prične v Afganistanu, prečka države srednje Azije (Turkmenistan, Tadžikistan, Kirgizistan, Uzbekistan) ter Kaspijsko morje, Rusko federacijo, Belorusijo ali Ukrajino do Estonije, Latvije, nekaterih nordijskih držav in Nemčije. Poročilo OZN 2008 navaja, da zaradi premika proizvodnje droge v južne province Afganistana Svilena pot ni več tako priročna (Arsovska & Janssens, 2008).

Na območju Evrope delujejo dobro vzpostavljene mreže različnih skupin organiziranega kriminala. Vzorčen primer je Italija, kjer je v zadnjih letih opaziti spremembe v strukturi trga z drogami, ki mu je vladala 'Ndrageta. Pojavljajo se namreč nove etične skupine, ki vstopajo na trg z drogami. K temu so poleg oslabitve 'Ndragete v Brescii po aretaciji njenega vodje Condella v 2008, prispevale svoj delež tudi masovne migracije. Te nove skupine, še zlasti Albanci, Nigerijci in Maročani, so tesno povezane s svojimi lokalnimi kriminalnimi skupinami. Pri severno afriških skupinah, ki prihajajo večinoma iz Maroka in Tunizije, obstaja horizontalna ureditev skupine, z enim voditeljem, ki vodi operacije ne glede na to, ali gre za nakup ali prodajo droge. Pri mafiji pa gre za hierarhično ureditev, ki bedi nad široko postavljeno mrežo ljudi z različnimi izkušnjami in nalogami (Brunelli, 2008).

Ne smemo spregledati tudi albanskega organiziranega kriminala, ki je ena najhitreje razvijajočih se skupin. Tu nimamo več opravka s klasično centralno organiziranostjo, temveč se sedaj pojavljajo kriminalne skupine, tolpe ali klani, ki se hitro prilagajajo in iščejo vedno nove metode tihotapljenja, kar jim omogoča visoko stopnjo uspešnosti. Ko na podlagi

ilegalnih dejavnosti, tudi trgovine z drogami (heroinom), operejo zadostno količino denarja, kapital usmerijo v zakonite posle. Albanci so danes celo sinonim za vse kriminalne aktivnosti.

3.5 Spremenjena struktura kriminalitete in kriminalnih združb ter njihova globalizacija

Tradicionalno so imele kriminalne skupine eno glavno dejavnost, kar pa se zadnja leta spreminja, saj imajo vedno širši portfelj kriminalnih aktivnosti ter delujejo na širšem geografskem območju. Nadaljuje se trend ohlapnejših struktur, kjer vedno bolj postaja pomembna tudi vloga posameznikov s specifičnimi znanji in veščinami, ki zagotavljajo svoje storitve različnim skupinam organiziranega kriminala. Ohlapnost struktur omogoča težje odkrivanje ter fleksibilnost. Nadaljuje se tudi trend trgovanja, sodelovanja različnih kriminalnih skupin. Tako na primer uveljavljene poti za tihotapljenje drog s pridom izkoriščajo tudi za trgovanje z ljudmi, orožjem in podobno. Organiziran kriminal postaja vedno bolj profesionalen, njegovo delovanje pa je podobno kompleksni gospodarski strukturi (pogajanja o pogodbah z različnimi dobavitelji in podizvajalci, zbiranja finančnih sredstev, transfer blaga, varnost in tako naprej). Organiziran kriminal ravno tako dobro izkorišča odsotnost ali zapoznelo reakcijo oblasti ter korupcijo, ki je učinkovito orodje za doseganje ciljev (OCTA, 2012).

Kriminalne organizacije, kot je npr. mafija, so bile v trgovanju z drogo aktivne od leta 1950. Klasični primer je tihotapska pot, znana kot francoska povezava, ki je bila glavna transportna linija za dobavo heroina iz Evrope v ZDA med 1950-imi in 1960-imi leti. Poleg tega, da so bile mafijske organizacije dobro zastavljene, so bile njihove strukture dovolj fleksibilne, da so svoje mreže širile in nadgrajevale tudi v zadnjih petih desetletjih. Večina teh kriminalnih organizacij je opustila hierarhični model organizacije, ki je zaznamoval npr. Cosa Nostro. Novejše kriminalne organizacije so se raje zgledovale po pripadnikih običajnega poslovnega sveta kot po terorističnih organizacijah, postale so bolj centralizirane, dobro opremljene ter uporabljajo IT za širjenje komunikacijske mreže tako znotraj države kakor v tujini (Kego, 2009, str. 8).

Strukture kriminalnih organizacij so danes načeloma oblikovane tako, da lahko prečkajo nacionalne meje, vstopijo v legalne in politične sisteme ter izvajajo nadzor nad omejevanjem škode v obliki minimaliziranja stroškov, kadar se izvajajo ukrepi zoper njihove aktivnosti. Kriminalne mreže s celično strukturo lahko v osnovi preživijo, četudi ji je ena enota odvzeta. Torej, dejstvo, da posamezne celice ne posedujejo vseh informacij o drugih celicah, zmanjša tveganje izpostavitve oz. ogrožanje celotne mreže. Mreža je trajnejša, če je organizirana tako, da zgolj določen posameznik premore znanje o celotni strukturi organizacije ali njenega managementa. Nove mrežne strukture omogočajo kriminalnim organizacijam večjo fleksibilnost pri spreminjanju strukture, kadar je to potrebno, kar posledično javnim organom pregona precej oteži uspešno spopadanje s kriminalnimi organizacijami. Hierarhično vodene organizacije so praviloma lažje sledljive in omogočajo hitrejšo analizo glavnih organizacijskih akterjev (Kego, 2009, str. 9).

Med najbolj znane transnacionalne kriminalne oziroma teroristične skupine, ki se ukvarjajo s prepovedanimi drogami, uvrščamo zlasti Bin Ladnovo Al Kaido, kolumbijske karteles (zlasti Cali in Medellin), albansko in italijansko mafijo, ruske kriminalne skupine, kitajske triade, japonske yakuze in nigerijske kriminalne organizacije. Tovrstne kriminalne združbe so zelo dobro organizirane, med njihove glavne značilnosti pa spadajo neideološkost (razen pri večini terorističnih organizacij), hierarhičnost, internacionalnost in globalnost, prilagodljivost, motiviranost, konspirativnost delovanja (prikritost, nepropustnost), kompleksnost, fleksibilnost in sofisticiranost, učinkovitost logistike in strukturiranost organizacije, delitev dela in uporaba visoko izobraženih in uglednih strokovnjakov, težnja po monopolizaciji in specializaciji itd. Internacionalizacija kriminala je okrepila tudi strateško sodelovanje kriminalnih skupin, kar je še posebej značilno za tiste, ki se ukvarjajo s prepovedanimi drogami. Kriminalne skupine danes vse bolj delujejo kot mednarodne korporacije in se med seboj strateško povezujejo. Npr. italijanska mafija je pomagala kolumbijski, da je ta prodrla na Newyorški trg s kokainom, kar je bila usluga za prodajo kokaina v Evropi. Podobne povezave je zaslediti tudi med številnimi drugimi kriminalnimi in terorističnimi skupinami (Košir, 2002, str. 1030).

Kriminalne in teroristične organizacije po vsem svetu ustvarjajo velikansko in zelo donosno črno tržišče s prepovedanimi drogami. Teroristi in kriminalci večkrat združijo moči, če imajo skupne interese, kar predstavlja še večjo grožnjo njihovim ciljem (npr. državam, ki si jih izberejo za cilj). Nekateri strokovnjaki menijo, da bi trgovina s prepovedanimi drogami brez prohibicije težko tako nedvoumno in opazno financirala terorizem, saj bi bili dobički legalne trgovine bistveno manjši kot so sedaj. Politiki, državni uradniki, mediji, policisti in drugi pomembnejši »policy« akterji po vsem svetu teh vprašanj večinoma niso obravnavali ali hoteli obravnavati iz tega zornega kota. Pogosto spregledajo vlogo prohibicije in zgolj poudarjajo, da nezakonita trgovina s prepovedanimi drogami pomaga financirati terorizem. In pri takšnem razmišljanju se ponavadi konča. Zahodne države s prohibicionistično politiko pogosto celo pospešujejo nasilje in druge resne kršitve človekovih pravic in svoboščin. Tipični primer je Kolumbija. V tej državi se ogromni dobički iz trgovine s prepovedanimi drogami pretakajo v nakupe orožja za potrebe nasilnih paravojaških organizacij in vojsk, za podkupovanje vladnih uradnikov in policistov ter nenazadnje za podporo terorističnim akcijam znotraj države (Košir, 2002, str. 1033).

Kriminalne in teroristične organizacije v številnih državah se financirajo pretežno s pomočjo nezakonite trgovine s prepovedanimi drogami. Zlasti je takšno financiranje teroristov postalo pomembno po koncu hladne vojne konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Z zmanjševanjem t.i. »državnega sponzoriranja« terorizma so bile teroristične skupine prisiljene najti druge vire financiranja svojih dejavnosti. Tam, kjer so klimatske razmere to omogočale, se je zelo razširilo gojenje rastlin, iz katerih se proizvajajo prepovedane droge (opijski mak, koka, kanabis itd.). Tudi tam, kjer niso bile ugodne klimatske razmere, so teroristi in kriminalci našli načine, da pridejo do denarja s pomočjo prepovedanih drog (preprodavanje, tranzit itd.) (Košir, 2002, str. 1033).

4 VPLIV TRGOVINE Z DROGAMI NA GOSPODARSKI RAZVOJ

4.1 Kriminalizacija gospodarstva

V mnogih državah so trgovina z drogo in spremenjene strukture kriminalnih organizacij privedle do kriminalizacije gospodarstva, ki v veliki meri temelji na aktivnostih, povezanih z drogo. To ne zadeva zgolj gospodarstva držav proizvodnje, temveč velja tudi za gospodarstvo tistih držav, ki ležijo vzdolž trgovskih poti z drogo.

Mamilaški karteli gredo v velike skrajnosti – prikrijejo premike svojih prihodkov. Ko denar prispe nazaj do vira zalog, prečka mrežo operacij pranja denarja in pogosto izkoristi primerna podjetja za prikritje transferjev velikih vsot denarja. Najprimernejša so nepremičninska podjetja, hoteli, menjalnice, avtomobilska prodajna podjetja, restavracije in ostala majhna podjetja.

Glede na podatke zasebne družbe Strategic Forecasting, Inc. (Stratfor) je obseg izvoza prepovedanih drog iz Mehike v Združene države ocenjen na približno 25-30 milijard ameriških dolarjev letno, ki jih mehiški karteli perejo v ustreznih podjetjih. Lokacija Mehike med veliko svetovno proizvajalko Kolumbijo in največjo svetovno potrošnico kokaina, ZDA, je naravna transportna točka za droge. Mehiška strateška lega je za tihotapce drog postala najbolj atraktivna na podlagi tega, da je ameriška vlada v 1990. letih povečala prizadevanja za zaprtje zračnih in pomorskih poti v karibskem tihotapskem koridorju (Kego, 2009, str. 8). Prekupčevanje s prepovedanimi drogami sodi med najpomembnejše aktivnosti transnacionalnih kriminalnih in terorističnih organizacij, saj predstavlja pglavitni vir dohodka teh združb. Ta panoga prinaša več dobičkov kot npr. nezakonita trgovina z orožjem ali jedrskimi surovinami, trgovina z ljudmi in s tem povezana prostitucija idr. Gre za izjemno donosno industrijo, še posebej ker imajo določene združbe na tem področju velike monopole. Po mnenju poznavalcev je nezakonita trgovina s prepovedanimi drogami najdonosnejša panoga v svetu, v zadnjih dveh desetletjih celo bolj donosna od trgovine z nafto. V zadnjem času je ta panoga zelo povezana s trgovino z orožjem, pranjem denarja in korupcijo, s čimer si transnacionalne kriminalne in teroristične organizacije kupijo varno zatočišče zlasti v nekaterih državah v razvoju (npr. Afganistan, Irak, Iran idr.) (Košir, 2002, str. 1031).

Zanimiv primer kriminalizacije gospodarstva je legalizacija kanabisa na Nizozemskem, kjer doma gojena marihuana prinese več milijard evrov dobička kriminalnim organizacijam po Evropi. Marihuana je tudi tretji najpomembnejši nizozemski izvozni produkt, takoj za kumaricami in paradižnikom, pri čemer sta Nemčija in Združeni Narodi največji porabniki in uvoznici nizozemske konoplje. Tako imenovane »kavarne« oz. »coffeeshopi« na Nizozemskem plačajo 400 milijonov evrov letne davščine na prodajo hašiša, ki znaša do 265 ton. Letni dohodek je ocenjen na približno 2 milijardi evrov s približno 3,400 zaposlenih.

Upoštevajoč podatke nizozemske policije, je vsako leto več kot 500 ton kanabisa z vrednostjo 20 milijard evrov prethotapljenih iz države.

Nizozemska torej izstopa kot globalno žarišče za proizvodnjo prepovedanih drog ter kot pomembna logistična točka za tranzit. Z drugimi besedami – v državi se ne proizvede le ogromnih količin sintetičnih drog, temveč je omogočen tudi neprestani tok gibanja narkotikov, ki potujejo v državo in iz države (Kego, 2009, str. 11).

4.2 Prepovedane droge in ekonomski razvoj

V poročilu organizacije INCB (2002, str. 1) za leto 2002 lahko zasledimo, da heroin in kokain veljata za drogi z najmočnejšim socialno-ekonomskim vplivom na svetu, in sicer v smislu obolevnosti, smrtnosti ter potreb po zdravljenju zaradi prepovedanih drog, s čimer so povezani tudi določeni stroški (stroški zdravljenja, izpad delovne sile, pogostejše koriščenje bolniškega staleža ipd.). INCB je opravil pregled vpliva gojenja nedovoljenega opija in koke na svetovno trgovino ter vpliv zlorabe heroina in kokaina na splošni gospodarski razvoj. Pri INCB-ju opozarjajo, da pri oceni vpliva na svetovno gospodarstvo ne smemo zanemariti vpliva preostalih drog, predvsem konoplje in različnih sintetičnih drog, zato so sklenili, da se bodo osredotočili na ponovni pregled gospodarskega razvoja, ki je ključni element človeškega razvoja.

V ruralnih predelih številnih držav je industrija s prepovedanimi drogami tisti vir, ki zagotavlja številna delovna mesta v kmetijskem sektorju ljudem z omejenim znanjem in izobrazbo (npr. mali kmetje in potujoči delavci). Trgovina s prepovedanimi drogami omogoča zaposlitev tudi laboratorijskim operaterjem, distributerjem veleprodaje, »pralcem« denarja, distributerjem maloprodaje itd. Takšne možnosti za zaposlitev so lahko v ekonomskem smislu pomembne za tiste države, v katerih je pridelava prepovedana in tam, kjer je stopnja brezposelnosti na visoki ravni. Kratkoročno lahko dejavnosti, ki nudijo lokalnemu prebivalstvu ustvarjanje prihodka, smatramo za ekonomsko ugodne. Le ozek krog ljudi ustvarja velike dobičke od pridelave prepovedanih drog. To so predvsem tisti, ki organizirajo trgovino s prepovedanimi drogami. Na večino ljudi, vključno s tistimi, ki so prvotno imeli koristi od te nelegalne dejavnosti, pa je le-ta imela sčasoma negativni vpliv. Industrija s prepovedanimi drogami dolgoročno povzroča velike probleme, ki lahko negativno vplivajo na gospodarski razvoj posamezne države (INCB, 2002, str. 1).

4.3 Ocena prihodkov od trgovine z drogami v državah porabnicah

INCB (2002, str. 1) navaja, da ocene dohodka, ustvarjenega skozi proizvodnjo in trgovino s prepovedanimi drogami in vpliv, ki ga ima ta dohodek na državno gospodarstvo, ne morejo biti natančne. Takšne ocene zgolj omogočijo vpogled v zaporedje obsega kratkoročnih in dolgoročnih posledic teh prepovedanih aktivnosti v prizadetih državah.

V letu 2001 je bila skupna vrednost opija na področju kmetijske dejavnosti ocenjena na približno 400 milijonov ameriških dolarjev, skupna vrednost koke pa na 700 milijonov. Tako se zdi skupna vrednost teh dveh rastlin neznatna v primerjavi s celotnim dohodkom iz kmetijstva v državah pridelovalkah (približno 86 milijard dolarjev). Ta znesek predstavlja v povprečju le približno 1.3% celotnega dohodka iz kmetijstva v teh državah. V nekaterih državah lahko dohodek od predelave prepovedanih drog predstavlja več kot 5% celotnega dohodka iz kmetijstva (INCB, 2002, str. 1).

Skupna vrednost opija in koke na kmetijski ravni v letu 2001 (1.1 milijarde dolarjev) je tudi relativno nizka v primerjavi z drugimi gospodarskimi agregati. V letu 2000 so v ZDA že samo stroški, povezani s prepovedanimi drogami, znašali približno 161 milijard dolarjev, vključno s 110 milijardami zaradi izgube produktivnosti ter s 15 milijardami za zdravstveno varstvo. Tako lahko skupni prihodek kmetovalcev, vključenih v proizvodnjo koke in maka po vsem svetu, znaša manj kot 1% celotnih stroškov, povezanih s prepovedanimi drogami v samo eni državi, kjer se droge uporabljajo (INCB, 2002, str. 1).

Prihodek proizvajalcev koke in maka je v letu 2000 znašal le 2 % globalne razvojne pomoči (53,7 milijard dolarjev). Iz zgoraj omenjenega je moč sklepati, da lahko dvo odstotna porast globalne razvojne pomoči, ki je usmerjena v območja pridelovanja prepovedanih pridelkov, nadomesti izgubo kmetovalcem, ki so se preusmerili v proizvodnjo prepovedanih pridelkov. Dohodek kmetovalcev od proizvodnje nedovoljenega pridelka predstavlja le majhen del celotnega proračuna za nadzor nad drogami v državah, ki so večinoma prizadete zaradi zlorabe drog. V ZDA je npr. leta 2001 proračun zveznega nadzora nad drogami znašal 18 milijard dolarjev. Poleg tega je država priskrbelo še 15 milijard za proračun, namenjen nadzoru nad drogami. Tako je skupen znesek – 33 milijard dolarjev iz zveznih in državnih proračunov za nadzor nad drogami – približno 30-krat večji kot svetovni dohodek vseh kmetovalcev, ki pridelujejo koko in mak.

V Združenih državah Amerike so bili v letu 2000 odhodki za kokain in heroin ocenjeni na 36 milijard oz. 12 milijard dolarjev oziroma so izdatki za kokain in heroin predstavljali 76 % celotnih izdatkov za prepovedane droge v državi. V Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske so bili odhodki uživalcev heroina in kokaina ocenjeni na 3.9 in 3.6 milijarde dolarjev oziroma sta ti dve drogi skupaj predstavljali 68 % vseh izdatkov na področju prepovedanih drog v tej državi. Združeno kraljestvo Velike Britanije je porabnik približno 20-ih odstotkov in 29-ih odstotkov celotne porabe heroina in kokaina v zahodni Evropi, pri čemer so bili celotni odhodki za heroin in kokain v zahodni Evropi ocenjeni na okoli 20 milijard dolarjev, odhodki v Združenem Kraljestvu pa so znašali 12 milijard dolarjev (INCB, 2002, str. 2).

Ocene kažejo, da se le 1 % denarja, ki ga na koncu porabijo odvisniki za ohranjanje svojega življenjskega stila, zavede kot dohodek iz kmetijstva držav v razvoju. Preostalih 99 % svetovnega dohodka od trgovanja s prepovedanimi drogami se porazdeli med organizirane skupine, ki trgujejo s prepovedanimi drogami in delujejo na različnih točkah vzdolž verige

ponudnikov drog. Dobiček od trgovanja z drogami v razvitih državah običajno predstavlja med polovico in dvema tretjinama celotnega dobička v svetovni trgovini z drogami ter je veliko večji takrat, kadar mu dodamo še dohodek od nečistega heroina in kokaina oz. kadar so čisti drogi primešane še druge primesi. Večji del dobička od trgovine z mamili ni proizveden v državah v razvoju, temveč v razvitih državah (INCB, 2002, str. 2).

Ameriški dobiček od kokaina (27 milijard) in heroina (9 milijard) je v letu 2000 znašal skupaj 36 milijard. V istem letu je bilo proizvedenih 12 milijard dolarjev dobička za heroin in 13 milijard dolarjev za kokain, ki je bil v ZDA pretihotapljen iz držav v razvoju. Čeprav je to veliko, so dobički prevažanja kokaina in heroina v ZDA dokaj skromni, ko jih izrazimo v obliki odstotka bruto domačega proizvoda (BDP), in sicer so ocenjeni na 0.4 % BDP-ja. Četudi bi oceni dodali še dobiček od trgovine z ostalimi drogami, skupni znesek ne bi znašal več kot 50 milijard dolarjev oz. 0.5 % BDP-ja. Nasprotno pa je dobiček v nekaterih državah v razvoju, ki je načeloma bistveno manjši, ko ga izrazimo v BDP, večji kot v ZDA (INCB, 2002, str. 2).

4.4 Dohodek od drog v državah pridelovalkah

Skupni prihodki od gojenja koke in maka so odvisni od količine surovin, ki so bile spremenjene v končne izdelke, zmanjšane za znesek izgubljene in zasežene zaloge med postopkom trgovine, kot tudi izgube, nastale med samim postopkom spreminjanja. Drugi pomembni parameter je sodelovanje lokalnih kriminalnih združb pri mednarodni trgovini z drogami ter delež sredstev, ki so bila vrnjena ali lokalno porabljena.

Razumni približki prihodkov od pridelave in trgovine prepovedanih drog po državah lahko izhajajo iz poenostavljenega izračuna, da se dejanski pridelek proizvodnje, ki se preoblikuje v končne izdelke, pomnoži s povprečnimi veleprodajnimi cenami v sosednjih državah. Razlog za tak pristop je ta, da večina kriminalnih skupin (razen nekaj izjem, npr. Kolumbija) v državah, ki proizvajajo prepovedane droge, načeloma igra le manjšo vlogo v mednarodni trgovini z mamili. Njihovo delovanje je v veliki meri omejeno na trgovino z drogami znotraj domače države in na ladijski promet prepovedanih drog, ki poteka v sosednje države. Glede na podatke Organizacije združenih narodov in mednarodnega programa za nadzor nad drogami je finančna pomoč skladov, ki so povezani z drogami, za nacionalno gospodarstvo držav v razvoju, ki so največje proizvajalke prepovedanih drog, leta 2001 znašala približno 3.8 milijarde dolarjev. V nekaterih državah kot so Afganistan, Laos in Mjanmar je priliv sredstev v nacionalno gospodarstvo od proizvodnje opija relativno visok v primerjavi z BDP-jem teh treh držav. Koka in proizvodnja kokaina, izražena v odstotku BDP, je bila najvišja v Kolumbiji, sledi ji Bolivija. Pred letom 2002 je bila proizvodnja in trgovina prepovedanih drog, izražena v odstotku BDP-ja, ocenjena med 10-imi in 15-imi odstotki za Afganistan in Mjanmar, ter le na 2 do 3 % za Kolumbijo in Laos (INCB, 2002, str. 4).

INCB v svojem poročilu (INCB, 2002, str. 4) navaja tudi, da pri proizvodnji prepovedanih drog številni dejavniki kažejo, da bo dejanski multiplikacijski učinek od dohodka celotne

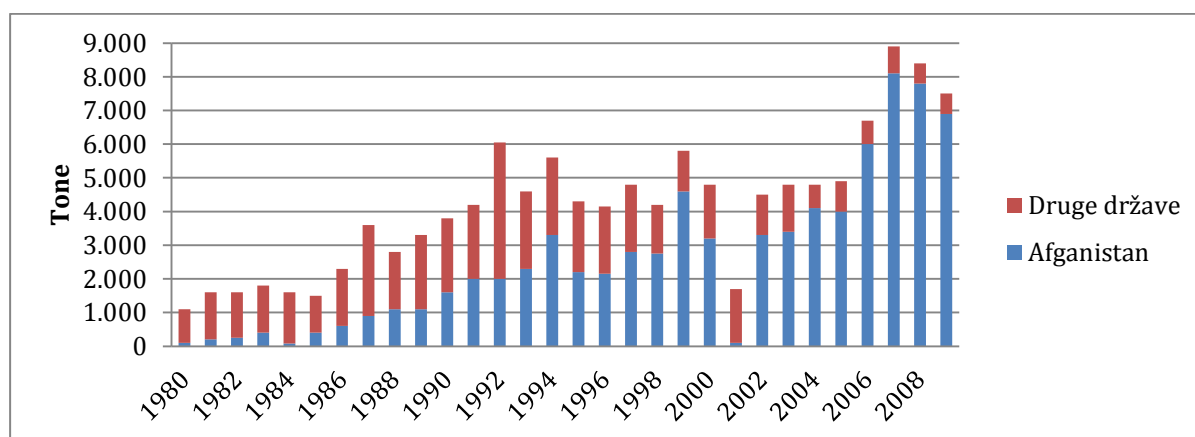
trgovine s prepovedanimi drogami manjši od tistega, ki izhaja iz primerljivih zakonitih dejavnosti. Vzorci potrošnje preprodajalcev drog v državi, kjer se prepovedane droge proizvajajo, so zaznamovani z visoko stopnjo vidne potrošnje zaradi njihovega življenjskega sloga. Preprodajalci drog so bolj nagnjeni k nakupu uvoženega blaga kot splošna populacija, s čimer se znatno poveča povprečno razmerje uvoza. Na podlagi največkrat kupljenih predmetov organiziranih skupin trgovine s prepovedanimi drogami odhodki za uvoženo blago po ocenah predstavljajo do 80 % vseh odhodkov. Multiplikacijski učinek, ki izhaja iz odhodkov preprodajalcev droge lahko tako pade od prvotne ocene za zakonito gospodarsko dejavnost z 2.45 na 1.55.

4.5 Droge kot dejavnik preprečevanja dolgoročne ekonomske rasti

V nasprotju s splošno ugotovitvijo, da prihodki industrije s prepovedanimi drogami pospešujejo gospodarski razvoj, pa ne obstajajo nobeni konkretni dokazi o tem, da je širitev nezakonitega gojenja rastlin pripeljala do splošnega izboljšanja ekonomskega položaja ali do izboljšanja vseh širših kazalcev razvoja na nacionalni ravni. Je pa dokazano, da lahko prodaja prepovedanih drog spodbuja gospodarski razvoj kratkoročno, vendar pri tem ostaja vprašanje, ali to vodi k procesu dolgoročnega vzdržnega razvoja. Razpoložljivi podatki kažejo, da so države, v katerih so bile proizvedene prepovedane droge, utrpeli padec gospodarske rasti (INCB, 2002, str. 4).

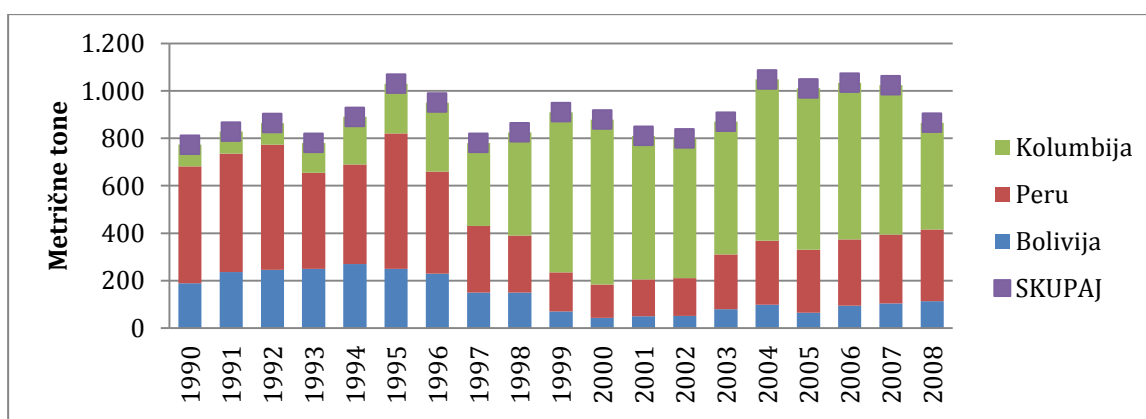
Nedovoljena proizvodnja in distribucija zdravil trenutno predstavlja osupljivo velik delež (morda tretjino) gospodarstva Afganistana. Po podatkih UNODC afganistanski opiat zdaj ubije več ljudi kot katera koli druga narkotika na svetu, približno 100.000 ljudi na leto. Število ljudi, ki umrejo zaradi uporabe heroina v Natovih državah vsako leto več kot 10.000 ali petkrat večja od vseh Natovih vojakov, ki so umrli v Afganistanu. UNODC ocenjuje, da je okoli 3.500 ton na leto proizvedene droge. Glavne poti vodijo skozi Iran v Turčijo in zahodno Evropo, preko Pakistana v Afriki, Azijo in na Bližnji vzhod, in s Tadžikistanom, Uzbekistanom, Turkmenistanom in v Rusiji.

Slika 7: Svetovna proizvodnja opija v letih 1980-2009 (v tonah)

Afganistanska trgovina z drogami predstavlja velik mednarodni problem. Trgovci poskušajo zadovoljiti lokalno povpraševanje po teh prepovedanih drogah, medtem ko Afganistanci trpijo zaradi trgovine z drogami. Nedovoljen promet s prepovedanimi drogami je odvajanje sredstev stran od zakonite gospodarske dejavnosti in s spodbujanjem korupcije in drugih goljufivih praks, spodkopavnje afganistanskih vladnih institucij. Mnogi Afganistanci so odvisni od opija, medtem ko se širi prodorna narko industrija, z njo pa kriminal in korupcija po vsej državi. UNODC ocenjuje, da Afganistan trenutno proizvede skoraj dvakrat toliko, kot se porabi opija na celem svetu. Afganistanska proizvodnja opija se je med leti 1998 in 2009 povečala skoraj za 80%. Proizvodnja je še vedno višja za 150% v letu 2009 kot v letu 1998.

Slika 8: Svetovna proizvodnja kokaina v letih 1990-2008 (v tonah)

Vir: Prirejeno po World Drug Report 2010, str. 32

V letu 1990 je svetovna proizvodnja kokaina v Boliviji bila ocenjena na 92 ton, V Peruju 492 ton, v Kolumbiji pa 189 ton. Skupaj so pridelali 774 ton kokaina. V letu 1996 je proizvodnja kokaina bila 950 ton. Dve leti kasneje se je proizvodnja kokaina skupaj zmanjšala za 125 ton. V Boliviji je proizvodnja kokaina merila 435 ton, V Peruju 240 ton in Kolumbiji 150 ton. Iz leta 1998 in leta 2000 se je proizvodnja opija ponovno v skupni meri zmanjšala za 130 ton in je v Boliviji merila 879 ton, v Peruju 43 ton in v Kolumbiji 141 ton. Štiri leta kasneje je proizvodnja kokaina bistveno narasla in je v skupni izmeri tehtala 1.048 ton. V letu 2006 (1.034) se je ponovno od predhodnega leta zmanjšala za 14 ton in tako v letu 2007 (1.024) zmanjšala za 10 ton. V letu 2008 je proizvodnja opija tehtala 865 tone. Leta 2009 je svetovna proizvodnja kokaina bila ocenjena na 7,75 milijona ton in sicer se je iz leta 2008 zmanjšala za 10%.

4.6 Destabilizacija države in gospodarstva

INCB v svojem poročilu (2002, str. 5) navaja tudi, da se destabilizacija političnega sistema nanaša na sposobnost industrije prepovedanih drog, ki lahko financira volilne kampanje, korupcije, uporniške skupine, terorizem in organizirani kriminal. To lahko izkrivlja naložbe in osnove dobrih makroekonomskih odločitev.

Destabilizacija države je ponavadi najhujša posledica obstoja industrije prepovedanih drog v državi. Medtem ko sredstva, ki jih ustvari trgovina s prepovedanimi drogami v državah v razvoju, niso zadostna za ustvarjanje gospodarskega razcveta, pa so načeloma več kot zadostna za izvajanje korupcije v političnem sistemu. Trgovina s prepovedanimi drogami lahko npr. uporniškimi skupinam predstavlja donosen vir dohodka. V nekaterih državah, kot so Afganistan, Kolumbija in Mjanmar, je bilo nelegalno trgovanje z drogami povezano z državljanskimi vojnami. Ena glavnih posledic destabilizacije države je zmanjševanje investicij. Ko je varnost legitimnih naložb enkrat ogrožena, se poslovno okolje poslabša in možnosti za nove naložbe se znižajo. Z upadom investicijskih stopenj so gospodarski in socialni napredek ter s tem dolgoročni razvoj ogroženi. Na primer v andskih državah je nedovoljena proizvodnja koke padla, ko so investicijska razmerja narasla, širjenje proizvodnje nelegalnih kultur pa je imelo na gospodarstvo negativen vpliv. Pereč problem je tudi težavnost sprejemanja racionalnih ekonomsko-političnih odločitev, medtem ko črna ekonomija, ki se napaja s prepovedanim profitom, uspeva. Pod takšnimi pogoji postanejo podatki, dostopni za državo, zavajajoči. Sprejemajo se napačne odločitve, ki negativno vplivajo na kredibilnost države in na državno naložbeno okolje.

INCB (2002, str. 6) omenja, da se destabilizacija gospodarstva pojavlja v različnih oblikah:

- ogroža makroekonomske odločitve za boj proti toku nezakonitih dobičkov, kar ustvarja visoke obrestne mere in izrivanje zakonite naložbe;
- zagotavlja precenjen devizni tečaj kot rezultat pritoka nedovoljenega profita z upadanjem zakonitega izvoza;
- spodbuja nezakonite dejavnosti in nelojalno konkurenco, vključno z ovirami v zakonitem poslovanju;
- spodbuja potrošnjo na račun dolgoročne naložbe;
- spodbuja naložbe v neproizvodne sektorje in
- zaostčuje neenakost porazdelitve dohodka.

Na makroekonomski ravni lahko obstoj črne ekonomije velikih razsežnosti resno spodkopava racionalno sprejemanje odločitev oblikovalcev politike. Makro ekonomsko vodenje je težavno že v gospodarsko ugodnih razmerah, ko pa v gospodarstvu kroži denar od prepovedanih drog, postane uspešno makroekonomsko vodenje skorajda nemogoča naloga. Je razmeroma težavno, kadar je prisotna potreba po gospodarskih političnih spremembah, kot so uvedba varčevalnih ukrepov za obvladovanje inflacije ali poskusov diverzifikacije izvozne baze. V takšnih situacijah sredstva od trgovanja s prepovedanimi drogami ponavadi skušajo preprečiti vladne ukrepe: bodisi s preprečevanjem uresničitve predvidenega izida, s podaljšanjem časovnega okvira za makroekonomsko stabilizacijo ali pa s pozivanjem vlade k sprejetju zelo drastičnih ukrepov, ki ustvarijo naraščanje stopnje brezposelnosti in socialne nemire (INCB, 2002, str. 5).

Reakcija na inflacijski pritisk pogosto povzroči uvedbo strožjih denarnih politik, ki vodijo do zmanjšanja zaloge sredstev in zvišanja obrestne mere. Vendar pa se bodo takšne politike

izkazale za uspešne le, če se bo gospodarstvo na predlagane spremembe odzivalo na predviden način. Toda ko se prepovedani dobički ustvarjajo masovno, je lahko stabilnost gospodarstva še naprej ogrožena, navkljub restriktivni finančni politiki. Tak razvoj lahko spodbudi oblasti k izvajanju poostrenih finančnih in drugih omejevalnih gospodarskih ukrepov. V postopku je lahko zakonito poslovanje, ki nima dostopa do prepovedanih sredstev, izrinjeno je s trga zaradi visokih obrestnih mer in ne sme izvršiti nove zakonite naložbe.

Druga oblika izrivanja je rezultat precenjenega tečaja. Legitimni izvoz je sistematično izrinen z nedovoljenim izvozom drog. Precenjeni tečaji so problematični tudi za domače industrije, ki proizvajajo za lokalni trg, saj bodo domače izdelke vedno bolj nadomeščali z uvozom. Precenjeni tečaji lahko povzročijo propad celotnih gospodarskih sektorjev, ki jih je, ko enkrat prenehajo obstajati, težko ponovno vzpostaviti.

Nezakonito financirana poslovanja podjetij lahko izrinejo zakonite konkurente s trga, in sicer s prodajo blaga ali storitev krepko pod ceno. Takšna podjetja praviloma služijo kot vodilna podjetja, ki sodelujejo (ali se vsaj pretvarjajo, da sodelujejo) v zakonitih poslih, vendar zgolj pod krinko za pranje denarja. V takšnih primerih nizke cene ne izražajo poslovne učinkovitosti nezakonito financiranih podjetij, lahko pa prisilijo veliko bolj učinkovita, legitimna podjetja k zaprtju dejavnosti in k ustvarjanjem monopola nelegalnih podjetij nad celotnim sektorjem. Tak položaj je še posebej problematičen zato, ker odvrača investitorje s svežim kapitalom od vstopa na nov trg (INCB, 2002, str. 6).

Finančni vzorci porabe organiziranih skupin, ki trgujejo s prepovedanimi drogami, ustvarjajo dodatne težave za dolgoročni gospodarski razvoj. Pogosto jih označuje vidna potrošnja dragih avtomobilov, jaht, elektronske opreme in oblačil itd. Takšna vidna potrošnja se lahko prikaže kot strošek naložb ali pa celo zmanjša naložbe, do katerih bi sicer lahko prišlo.

Naslednji negativni vidik naložbe, ki ga omenja INCB (2002, str. 6) in ki izhaja iz prepovedanih drog, je pomanjkanje kontinuitete. Velik del naložb je dejansko odvisen od trajanja operacij s prepovedanimi drogami. Zaradi svojega statusa nezakonitosti je lahko operacija s prepovedanimi drogami nenadoma prekinjena, zato se s to dejavnostjo povezane naložbe lahko naenkrat zmanjšajo ali celo trajno izginejo zaradi uspešnih ukrepov javnih organov za pregon organiziranega kriminala. Zaradi tega je marsikatera proizvodnja prepovedanih drog in trgov doživela mnogo vzponov in padcev.

Naslednja destabilizacijska posledica industrije prepovedanih drog ni le ohranjanje, temveč tudi poudarjanje dohodkovne neenakosti, ki je bila verjetno eden izmed prvotnih vzrokov za sodelovanje pri nezakoniti proizvodnji in trgovanju z drogami. Prepovedane droge niso edini razlog za spremembe v porazdelitvi dohodka, vendar pogosto prispevajo k njej. To je še posebej problematično zato, ker je naraščanje dohodkovnih neenakosti osrednji družbeni problem, s katerim se soočajo mnoge države, vključno s tistimi, ki se ukvarjajo z nedovoljeno proizvodnjo in trgovino z drogami, kar tvori začaran krog neuspešnega spopadanja z revščino. Z drugimi besedami – neenako porazdeljen dohodek je očitno pomemben dejavnik, ki vpliva

na pripravljenost ljudi, da sodelujejo pri nedovoljeni industriji drog, medtem ko obstoj prepovedanih drog spodbuja neenako porazdelitev dohodka. Dohodkovna neenakost se ne poudarja samo zaradi organiziranih skupin trgovine z drogo, ki kopičijo svoje bogastvo, temveč tudi zaradi njihovih potrošnih vzorcev. Predvsem gre za njihove želje po nakupu zemljišč. Če mali kmetje niso pripravljeni prodati svoje zemlje prostovoljno, so v to prisiljeni z grožnjami. Rezultat je lahko obratna zemljiška reforma, ki jo zaznamuje porazdelitev zemlje zgolj na nekaj velikih kmetij, in sicer na škodo malih kmetov, ki nimajo dovolj izobrazbe in spretnosti, da bi se preusmerili v druge gospodarske sektorje (INCB, 2002, str. 7).

Z drogami povezano nasilje lahko deluje tudi kot svarilo za naložbe, ki zmanjšujejo možnosti zaposlovanja in dohodka. Enako velja za turizem, ki se sicer nagiba k razpršenemu širjenju dodane vrednosti. Z drogo povezani kriminal ima prav tako pomemben vpliv na člane nižjega družbenega sloja, ki so manj sposobni samozaščite, medtem ko si lahko člani skupine z visokim dohodkom privoščijo plačilo za varnostno opremo in storitve. Poleg tega boj proti trgovini z drogami in organiziranemu kriminalu temelji na omejenih sredstvih države, ki tako ali drugače zmanjšujejo socialna sredstva, razpoložljiva za transferje in storitve.

Podatki Razvojnega programa Združenih narodov v Poročilu o človeškem razvoju iz leta 2002 so potrdil zgoraj omenjene težnje. Pregled razmerja med prihodki najbogatejših dvajsetih odstotkov prebivalstva in najrevnejših dvajsetih odstotkov prebivalstva kaže, da se je dohodkovna neenakost v andskih državah v zadnjem desetletju do leta 2002 povečala. Najbogatejših 20 % prebivalstva v Kolumbiji zasluži 16-krat več kot najrevnejših 20 % v obdobju med leti 1980–1994, v drugi polovici 1990-ih let pa kar 20-krat več.

Medtem ko imajo Združene države Amerike največje število kroničnih uporabnikov drog na prebivalca v svetovnem merilu in Združeno kraljestvo najvišje številke med zahodnoevropskimi državami, je število kroničnih uporabnikov drog na prebivalca relativno nizko v državah, ki imajo nizko raven dohodkovne neenakosti; to so Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Nemčija, Nizozemska, Norveška in Švedska. Kronična zloraba drog je očitno še nižja na Japonskem. Vzročnosti pa je potrebno preučevati še naprej (INCB, 2002, str. 7).

4.7 Destabilizacija civilne družbe

Poročilo INCB (2002, str. 7) omenja tudi to, da industrija prepovedanih drog ne škoduje samo državi in gospodarstvu, temveč ima negativen vpliv tudi na civilno družbo. To se lahko izrazi kot posledica povečane stopnje kriminala (vojne med tolpmi, ugrabitve, izsiljevanja), erozije družbenega kapitala, ogrožene pravne države, korupcije elite ali političnega sistema, igralništva in prostitucije, zlorabe drog in izgube kohezije skupnosti.

Glavni simptom ali manifestacija destabilizacije civilne družbe je vse večja stopnja kriminala, predvsem nasilnega kaznivega kriminala, ki ima močan vpliv na potrošniške vzorce (kot je potreba po plačilu za varnostne storitve) in na posameznikovo svobodo (zlasti svobodo gibanja). Z drogo povezani kriminal vključuje ulični kriminal (ropanje, vlamljanje), vojne

tolp, nasilje na javnih mestih, izsiljevanja in ugrabitve. Daljše obdobje kriminala in nasilja prispeva k eroziji socialnega kapitala države in na splošno ogroža pravno državo. V gospodarskem smislu to ustvarja visoke transakcijske stroške, tako da država ne more več zagotavljati potrebnega socialnega okvira. Posledica visokih stroškov transakcij je vsesplošni upad gospodarske dejavnosti in zmanjšanje socialne blaginje družbe nasploh.

Še en element, ki prispeva k eroziji socialnega kapitala, je korupcija – predvsem politične elite in političnega sistema kot celote – kar je dodaten odraz ogrožene pravne države. Čeprav nobena družba ni odporna na korupcijo, razpoložljivost velike količine prepovedanih sredstev korupcijo podaljšuje. Tudi to povečuje splošne transakcijske stroške in s tem zmanjšuje možnost socialne blaginje v družbi. Poleg tega družbena struktura trpi tudi takrat, ko nezakonite dejavnosti postanejo stalna praksa. Hitri dobički od trgovine z drogami spodbujajo mlade ljudi k zgodnji prekinitvi šolanja. Spodbuda vpliva na celotno generacijo tako, da živi življenje, v katerem je izobraževalno prikrajšana. Družba, prikrajšana za možnosti izobraževanja, pa se ne more razvijati. Dejstvo, da to vpliva tudi na slabše družinske razmere, predstavlja resen problem, saj družine tvorijo osnovo družbe.

Zloraba drog, tako v razvitih državah kot v državah v razvoju, ustvarja celo vrsto na to navezujočih se družbenih problemov, ki vplivajo na zdravje, produktivnost in izobrazbo ter vodijo do povečanja kriminala, stopnje nesreč in razpadov družin. Prisotnost velike industrije prepovedanih drog uničuje družbeno kohezijo in resno razjeda družbeni kapital. Brez družbenega kapitala pa je razvoj praktično nemogoč (INCB, 2002, str. 8).

5 PREDLOGI IN PRIPOROČILA ZA ZMANJŠANJE OBSEGA TRGOVINE S PREPOVEDANIMI DROGAMI

V tem poglavju bom predstavil mednarodni institucionalni okvir za boj proti trgovini z drogami, kakšna je politika do drog v EU, transnacionalno sodelovanje za boj proti trgovini s prepovedanimi drogami, nadgrajevanje znanja, okrepitev kapacitete za izvedbo spremembe in otežitev življenja uporabnikom drog in kriminalnim voditeljem.

5.1 Mednarodni institucionalni okvir za boj proti trgovini z drogami

Mednarodna skupnost je sprejela številne resolucije, konvencije ter druge akte, ki iščejo, vodijo ali narekujejo iskanje rešitev za uspešen boj proti novodobnim grožnjam. Cilj vseh teh predpisov je zagotoviti učinkovito sodelovanje med različnimi varnostnimi organi in sodnimi oblastmi, spodbuditi čim boljšo izmenjavo podatkov, zaježiti proizvodnjo in promet z mamili ter terorizem, povečati sodelovanje na področju preventive, uskladiti kaznovalno politiko, uskladiti delovanje analitičnih služb in širiti usklajeno sodelovanje med pristojnimi službami.

Ukrepi pri boju zoper trgovino z drogami so lahko različnih oblik (Hartelius, 2008):

- Administrativni ukrepi: omejevanje in kontrola produkcije ter distribucije drog. To področje koordinira Organizacija združenih narodov.

- Mednarodni nadzor nad drogami je koordiniran s strani mednarodne kriminalistične policijske organizacije (ICPO, Interpol) ter Svetovne carinske organizacije (WCO) ter nekaterih ostalih uradov in agencij. Izvajanje operativnih ukrepov pa je prepuščeno državam članicam.
- Vzpostavitev pravnega okvirja, ki omogoča medsebojno pomoč med posameznimi državami in organizacijami.
- Uvedba instituta skupnih preiskovalnih skupin.
- Protiteroristični ukrepi so usmerjeni neposredno proti terorističnim organizacijam.
- Ukrepi zoper pranje denarja so v večji meri domena nacionalnih organov, ki nadzorujejo finance.
- Aktivnosti na lokalnem nivoju, kot so na primer oblikovanje javnega mnenja, svetovanje, pomoč odvisnikom ipd., z namenom preprečitve širjenja povpraševanja po drogah.

Uničevanje pridelkov s pomočjo herbicidov vpliva na zdravje ljudi. Poleg tega ostanejo brez dohodka večinoma revni kmetje, ki jim je pridelava koke ali opijskega maka edini vir preživljanja številčnih družin. Rezultat prohibicije je selektiven, kar pogosto pomeni, da ne prizadene favoriziranih kriminalnih in terorističnih skupin, ki s tem še povečujejo svojo moč. To jim omogoča, da so še bolj nasilne do ljudi, hkrati pa lahko s svojim vplivom, denarjem in močjo popolnoma destabilizirajo demokratične temelje države. Tipičen primer takšne države je Kolumbija, kjer se s pomočjo trgovine s kokainom financirajo tako levičarske kot tudi desničarske paravojaške skupine. Prohibicionistični ukrepi torej povečujejo moč domačim kriminalnim in terorističnim skupinam, ki se financirajo iz nezakonite trgovine s prepovedanimi drogami, hkrati pa pripomorejo k nastanku drugih problemov znotraj držav, ki jim je takšna politika namenjena. Ljudje, ki so jim s takšno politiko povzročene največje težave, lahko postanejo sovražni do tujih držav, ki ukrepe podpirajo. Njihova sovražnost lahko pogosto vodi v nasilna dejanja, usmerjena v škodovanje interesom tujih držav ali državljanov teh držav. Ti ljudje se pogosto pridružijo organiziranim kriminalnim in terorističnim skupinam, da bi zaščitili svoj interes po golem preživetju (Košir, 2002, str. 1034).

Prohibicionistična oziroma represivna politika tudi izredno veliko stane. Stroški se merijo v milijardah ameriških dolarjev letno. Denar za boj proti drogam pa poleg tega praviloma ni namenjen preiskovanju in zaščiti pred terorizmom. Že leta 1996 (torej pet let pred napadom na ZDA) je ameriški profesor Arnold Trebach izjavil: *»Vsi mi bi bili neizmerno varnejši, če bi bili srčni napor ameriških, izraelskih in drugih agentov za boj proti drogam usmerjeni na preganjanje teroristov, katerih cilji so prej eksplozije letal in nebotičnikov, kot pa da prek preprodajalcev prodajajo kokain in marihuano potnikom v letalih in uradnikom v pisarnah nebotičnikov«*. Denar za boj proti drogam praviloma tudi ni namenjen različnim programom pomoči, ki bi lahko preprečili ali vsaj omilili obup, bes in nezadovoljstvo prebivalstva zlasti rizičnih držav, kar lahko privede do terorizma in kriminala (Košir, 2002, str. 1034).

Tradicionalni ukrepi zmanjševanja ponudbe in povpraševanja po prepovedanih drogah, kot so npr. nadomestno gojenje drugih kmetijskih pridelkov, zakonodaja glede preprečevanja pranja

denarja, izobraževanje in zdravljenje, policijski in carinski ukrepi ter programi uničevanja posevkov, ne bodo ustavili priliva denarja od drog teroristom. Spodbujanje kmetov k gojenju nadomestnih pridelkov in uničevanje pridelkov opijskega maka, koke in kanabisa je v številnih primerih propadlo. Pridelovalci rastlin za proizvodnjo prepovedanih drog so zelo mobilni, pridelki pa ostajajo obilni. Tudi policijski in carinski ukrepi ne dosegajo občutnih rezultatov. Po mnenju poznavalcev ZDA uspejo prestreči zgolj nekaj več kot 10 odstotkov vseh drog, ki pridejo na ameriški trg iz tujine (Košir, 2002, str. 1035). Cilj ameriške vlade v letu 2008 je bil prestreči vsaj 18 odstotkov drog, ki pridejo po morju. Iz teh podatkov težko sklepamo, da so oziroma bodo policijski in carinski ukrepi imeli v prihodnje občuten vpliv na zmanjševanje dobičkov kriminalcev in teroristov od prepovedanih drog (WDR, 2009).

Tudi zakonodaja na področju preprečevanja pranja denarja ima omejen domet. Do danes so države z ukrepi proti pranju denarja zabeležile izredno malo uspehov, vsaj kar zadeva vpliv na nezakonite vire financiranja kriminalnih in terorističnih skupin. Celotno strožja zakonodaja, ki jo v zadnjem času sprejemajo številne države, ne bo pripomogla k vidnejšim uspehom na tem področju. Vedno bodo namreč obstajale ustanove in organizacije, ki se jih bo dalo podkupiti, in vedno bodo obstajale države, ki bodo zavoljo dobičkov ali mirnega sožitja z močnimi in vplivnimi »drogeraškimi« karteli ali mafijami ali terorističnimi skupinami pripravljene spregledati pranje denarja. In nenazadnje, številne pomembne finančne transakcije pogosto ne gredo več skozi tradicionalne bančne sisteme in so zato nedosegljive za kakršne koli ukrepe proti pranju denarja. Kot zanimivost velja omeniti primer zelo priljubljenega neformalnega sistema transferja denarja na Srednjem Vzhodu in Južni Aziji z imenom Hawala, ki temelji zgolj na zaupanju. Ogromne vsote denarja je torej možno v takšnih sistemih prenašati brez kakršne koli papirnat ali elektronske sledi (Košir, 2002, str. 1035).

5.2 Politika EU do drog

Politika drog Evropske unije je začrtana v deset letnem strateškem dokumentu Strategija o drogah (2002-2012) in na njeni podlagi sprejetima akcijskima načrtoma. Ravno tako od leta 1993 deluje na tem področju tudi EMCDDA (Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami), ki se kot specializirana agencija na ravni EU ukvarja s podatki o drogah, odvisnostih in njenih posledicah. EU od 90-ih let dalje razvija skupen pristop za reševanje problema drog, ki temelji na dejstvih, ki jih beležijo države članice. Na podlagi letnih pregledov izvajanja načrtov se prilagajajo tudi prioritete. EU namenja veliko pozornost tudi Afganistanu ter Andski regiji, predvsem v smislu zagotavljanja alternativnega razvoja in boja proti drogam.

Politika do drog na ravni EU akcijskega načrta (s tem ne mislimo na specifične strategije posameznih evropskih držav) je v nekaterih bistvenih premisah še vedno obremenjena z logiko vojne proti drogam, ki so jo v okviru vseh podpisnic mednarodnih konvencij monopolizirale ZDA. Ko mislim na bistvene premise govorim o vrednostnem okviru, o dosedanji paradigmi, ki je sprega represije in zdravljenja ter s tem povezano retoriko. Seveda v evropskem primeru ne naletimo na tako drastične idiotizme, ki so značilni za Ameriko (npr.

da nekdo sedi 20 let v zaporu zaradi dveh rastlin konoplje, nekdo drug pa nikjer ne more dobiti sterilnih igel itd.). Orožje pregona in represivne (ne)tolerance je v našem primeru – še vedno - nefleksibilna zakonodaja, ter militanten redukcionizem nekaterih diskurzov: medicinskega, vzgojnega, religioznega in medijskega. Taka politika se drogam do sedaj ni uspešno postavila po robu. Problem je pravzaprav v tem načinu postavljanja po robu, ki - kar zadeva droge - zmerom trči na preveliko vztrajnostno silo, namesto, da bi težili k preusmerjanju in možnemu nadzorovanju toka. V tem je videti določen učinek nekaterih delov nizozemske politike do drog, katere akterji pravijo, da imajo veliko izkušenj z vodo, ki je njihov največji naravni sovražnik. V tem vidijo določeno analogijo z racionalno politiko do drog katere značilnost je preusmerjanje toka, omogočanje vsaj delnega nadzora. V nekem smislu je prav simptomatično, da je Amsterdam kot mesto za katerega je veljalo, da ima učinkovitejšo strategijo glede vprašanja drog, preplavljen z nešteti kanali in mostovi...

Dosedanja politika v svetu nasploh se je usmerila predvsem k izkoreninjenju uživanja ter preprečevanju ponudbe, ne pa tudi k uspešnim metodam zaježitve povpraševanje po drogah in zmanjševanju škodljivih posledic uživanja drog, ki jih utrpijo posamezniki in družba (Kocmur, 2012).

5.3 Transnacionalno sodelovanje za boj proti trgovini s prepovedanimi drogami

Transnacionalno sodelovanje v boju zoper trgovino z drogami se kaže v skupnih iniciativah, kot je na primer pridružitve Urada za droge in kriminal pri Združenih narodih Evropski komisiji pri razglasitvi skupne zaveze za boj proti trgovini z drogami in mednarodnemu organiziranemu kriminalu na Balkanu, Bližnjem vzhodu in v osrednji Aziji, Afganistanu, andski regiji in Afriki. Ta dogovor je bil spodbuda za ponovno obuditev skupnih prizadevanj in financiranja skupnih projektov, namenjenih preprečevanju proizvodnje trgovine z drogami, še posebej v državah razvoja.

Drug Enforcement Administration (v nadaljevanju DEA) izvaja usmerjeno politiko pri identifikaciji, preiskovanju in odstranitvi vseh organizacij, vključno s terorističnimi skupinami, vpletenimi v trgovanje z drogami. Njen pristop je obsežen in strateški ter se osredotoča na štiri poglavitne svetovne cone: Južno Ameriko, Mehiko, jugovzhodno in jugozahodno Azijo. DEA je osredotočena na močne mednarodne kriminalne združbe, ki trgujejo z drogo. Nekatere izmed teh skupine ne oklevajo pri uporabi nasilja in terorja, da bi pospešile napredek svojih interesov. Za uspešno soočanje z narkoterističnimi skupinami ni dovolj le aretacija in preganjanje vodij teh organizacij, ampak tudi razkritje njihovih finančnih infrastruktur. Ker so teroristične in kriminalne celice raztresene preko geografskih meja posameznih držav, morata biti tako pristop do trgovine z drogami, kot tudi pristop do terorističnih mrež ravno tako globalna v svojem obsegu.

Kego (2009, str. 15) navaja, da je potrebno izvesti procese v smeri harmonizacije legalnih okvirov: razširiti je potrebno regionalne kooperacije v krogu javnih tožilcev, največ skrbi pa

je potrebno nameniti krepitvi sodelovanja med organi, ki se borijo z organiziranim kriminalom. Potrebno je izoblikovati standardizirane postopke, ki bodo izboljšali koordinacijo sodno obravnavanih primerov trgovanja z drogami, in sicer z razlogom, da preprečijo organiziranemu kriminalu izkoriščanje razlik v sodnih postopkih in v zakonodaji pri izogibanju kazenski odgovornosti. Pri tem navaja naslednje (Kego, 2009, str. 16):

- Uporaba združitve preiskovalnih skupin v policiji in v carinskih službah je korak pri širitvi in krepitvi sodelovanja, ki se je v preteklosti že izkazal za učinkovitega. Proces zahteva višjo stopnjo aktivnosti med proti kriminalnimi agencijami kot kaže trenutno stanje. Znotraj baltskih držav obstaja potreba po splošni strategiji, ki bi spremenila pogoje in možnosti za okrepitev proti kriminalnega sodelovanja. Obstaja tudi potreba po skupni rabi metod za smotrno zbiranje, vodenje analiz in ustvarjanje profilov, kar bi izpopolnilo izmenjavo informacij med proti kriminalnimi enotami različnih narodov.
- Raziskovalci in politiki na žalost na organizirani kriminal prepogosto obravnavajo v ožjem nacionalnem kontekstu. Zgolj nekaj študij obravnava problem kot internacionalni politični varnostni problem. V mnogih predelih sveta je bilo organiziranemu kriminalu dovoljeno razvijanje v takšni meri, da je pogojevalo resne gospodarske, politične in vojaške posledice. Četudi so se Združeni narodi in ostale institucije približale sorodnim problemom, pa še vedno obstaja očiten primanjkljaj politične osveščenosti glede epidemčnosti te problematike. V najbolj prizadetih državah kot so Kolumbija, Mehika, Afganistan in Guinea-Bissau organizirani kriminal predstavlja eksistencialno grožnjo, nenazadnje pa tudi neodvisnim in suverenim državam.
- Prekomejni problemi zahtevajo prekomejne rešitve. Obstaja zahteva po boljše integrirani transnacionalni metodi za pristop k tem problemom. Kooperacija med carino, policijo in tožilstvo mora biti celostna. Razvidno je, da se je pomembno zavezati k združenim prizadevanjem z namenom, da se izboljšajo in reformirajo koordinacije inteligentnega združenja in učinkovitejšega sledenja tokov gibanja nelegalnega trgovanja z drogami.
- Uvideti je potrebno, da je izoliran pristop k preprečevanje široko razsežnega tihotapljenja in pranja denarja neučinkovit. Učinkovita prizadevanja predpostavljajo tesno medsebojno pomoč in kooperacijo med državami, ki so prizadete na enak način/z enakim tipom nezakonitih aktivnosti.
- Raziskovalni ukrepi, ki se nanašajo na kriminal, povezan z drogo, morajo biti obravnavani kot internacionalni problem. Paralelne raziskave, ki se izvajajo ob sodelovanju s prizadetimi državami, so izjemnega pomena.

5.4 Nadgrajevanje znanja

Pomembna je širitev znanja o kriminalnih aktivnostih, povezanih z narkotiki in z njihovim vplivom na družbo ter na gospodarstvo. Potrebne so nadaljnje študije, ki bi lahko identificirale trende in vedenje kriminalnih organizacij ter razjasnile, ali so vključene samo v trgovanje s prepovedanimi drogami ali pa v širša območja aktivnosti.

V boju proti prekomejni trgovini z drogo je potrebno zastaviti nove smernice tudi v političnem angažiranju. Zavedati se moramo, da so potrebna večja prizadevanja po

zmanjševanju zahtev po narkotikih; z drugimi besedami – potrebno se je bolje zavedati dejstva, da so odvisniki tisti, ki priskrbijo denar organiziranim skupinam. S prekinitvijo njihove odvisnosti bi lahko prispevali k zmanjšanju dobička organiziranega kriminala (Kego, 2009, str. 17).

5.5 Okrepitev kapacitete za izvedbo spremembe

Kego (2009, str. 17) je mnenja, da so za boj z večstranskim problemom potrebni mnogi ukrepi, hkrati pa je potrebno konstantno ocenjevati rezultate teh ukrepov. Ureditve in prizadevanja, ki so bila izvedena do sedaj, niso bila tako učinkovita, kot se je pričakovalo in želelo. Zato se je potrebno soočiti z mednarodno organizirano kriminaliteto na drugačen in učinkovitejši način. Ideja je preprosta: naj bo težje biti kriminalec.

Vzpostaviti je potrebno boljše razvito in bolj razširjeno sodelovanje, kar je eden od pomembnejših ukrepov v boju zoper trgovino z drogo. Mnoge države nimajo domače proizvodnje narkotikov, kot je npr. Švedska, ki dobi skoraj vso prepovedano drogo iz tujine. Tako proizvodne kakor države potrošnice bodo morale odločno vztrajati pri iskanju novih načinov za izboljšanje sodelovanja. Uporabiti je potrebno vse oblike internacionalnega sodelovanja skrajnih razsežnostih, kar pomeni: dati je potrebno nadzornikom kriminala vsa nujna in potrebna pooblastila, da lahko v polni meri in kompetentno sodelujejo na internacionalnem nivoju.

Hiter in zanesljiv dostop do informacij ter strokovno usposobljen kader sta ključna dejavnika za preprečevanje in raziskavo kriminalnih aktivnosti tako na nacionalni kot na globalni ravni.

Trenutno obstajajo resne pomanjkljivosti v koordinaciji na operativni ravni med organi za boj proti organiziranemu kriminalu. Še več, obstaja tudi potreba po bolj profesionalnem in učinkovitejšem kadru med organi nadzora v mnogih državah.

Prizadevanja, ki ciljajo na samo kapaciteto drog so ključ do padca stopnje kriminalitete. Pomembno in bistveno je, da se vsi razpoložljivi viri še naprej uporabljajo kot sredstvo za zmanjšanje dostopnosti drog v družbi kot celoti (Kego, 2009, str. 16).

5.6 Otežitev življenja uporabnikom drog in kriminalnim voditeljem

Kego (2009, str. 16) sklepa, da bi bilo potrebno zmanjšati stopnjo zlorabe drog in kriminaliteto, ki je povezana s tem. Ko mladi ljudje zagrešijo zločin, mora družba reagirati hitro in si prizadevati k zmanjšanju tveganja za ponovni padec v odvisnost.

Vse bolj je očitno, da zloraba drog financira tako terorizem kot kriminalne aktivnosti, omejitev uživanja drog pa bi po tem vzoru lahko omejila tudi terorizem in kriminaliteto, povezano z drogami.

Pri učinkovitem boju proti korupciji imajo pomembno vlogo institucije Evropske unije, ki so odgovorne za ohranjanje politične motivacije za spopadanje s to problematiko, obenem pa morajo priskrbeti politikom in uslužbencem javnih organov tudi ustrezno znanje. Globalni program zoper korupcijo organizacije UNODC je obenem instrument in sredstvo za pomoč državam v tem boju. Ta program (angl. *GPAC – Global Programme against Corruption*) pomaga državam z občutljivim gospodarstvom tako, da promovira protikorupcijske ukrepe v javni sferi, privatnem sektorju ter v visokih finančnih in političnih krogih.

Kadar gre za ogromne finančne pretoke skozi vrsto različnih finančnih sistemov, ki so brez osnovnih rekvizitov za boj proti pranju denarja, je potrebno sprožiti učinkovite protiukrepe. Zato je pomembno povečati zavedanje o gospodarski moči, s katero upravljajo kriminalne organizacije. Pomembno je vzeti v obzir ne samo očitne kriminalne prestopnike, temveč predvsem politike.

Siva ekonomija je vedno igrala odločilno vlogo tako v oboroženih konfliktih kakor v nasilnih državnih tvorbah. Vendar so od leta 1980 »sive aktivnosti« štirikratno povečale delež globalnega gospodarstva. Glede na ocene, predstavljene s strani svetovne banke IMF, so »sive transakcije« preračunane na med 6,5 in 9 bilijonov ameriških dolarjev v letu 2001, kar predstavlja od 20 do 25 % globalnega BDP. Glede na podatke UNODC (program združenih narodov za nadzor nad drogami) je letni kapital kriminalne trgovine preračunan na 1,500 bilijonov ameriških dolarjev. Če bi nadzor nad kriminalom ciljalo na vključevanje in vmešavanje v prepoznavne kriminalne kapitalne pretoke, ki potekajo skozi običajne finančne sisteme, bi to pomenilo veliko spremembo v boju proti kriminalu. Mnogi so mnenja, da večja kot je zaplemba drog, bolj je učinkovit nadzor nad nedovoljenimi substancami. Največji problem tega vidika je, da so načeloma ujeti manj prepoznavni posamezniki kot na primer kurirji, torej tisti, ki imajo praviloma manj znanja o sami strukturi organizacije in zato ujetje ne vpliva na destabilizacijo same kriminalne organizacije. Ključni posamezniki se ponavadi izognejo vsakršni direktni vpletenosti v dejansko trgovino z drogo in se namesto tega osredotočijo na pranje denarja. Boljša strategija bi torej bila osredotočenje na večji obseg denarja, če so že ravno finančna sredstva tista, ki gradijo osnovo za celotno organizacijo. Vodilo pri iskanju pomembnih členov organiziranega kriminala naj bi torej bilo: »*Pojdi za denarjem*« (Kego, 2009, str. 17).

SKLEP

Z globalizacijo postaja svet vedno bolj povezan in soodvisen, kar pomeni, da problem proizvodnje, trgovine in zlorabe drog ne obstaja le na državni ravni, temveč postaja vedno bolj tudi svetovni problem. Različne kriminalne organizacije imajo zaradi razvoja globalnega tržnega gospodarstva dobre priložnosti in od njih je odvisno, kako jih bodo izkoristile. Preprodajalci drog so te priložnosti hitro odkrili in jih dodobra izkoristili. Trgovina z drogami namreč zagotavlja ogromne dobičke, saj se vrednost produkta na vsaki stopnji proizvodnje ali ponudbe povečuje.

Trgovina z drogo je kot oblika organiziranega kriminala večstranski in širok problem z mnogostranskimi učinki ter posledicami. Dejavniki, povezani s trgovino z drogo, slabijo državo ter njen monopol, najvidnejše in najpomembnejše posledice trgovanja z drogo pa so: nasilje, korupcija, pranje denarja itd. Trgovina z drogo povzroča destrukcijo družbe na vseh področjih in lahko ogrozi celo politični sistem države.

Kot je bilo predvideno že v uvodu diplomske naloge z zastavljenima hipotezama, se zdi, da je to najbolj donosno industrijo na svetu nemogoče docela zaustaviti. Trgovina z drogo naj bi po dobičku že prehitela naftno industrijo. Omenili smo tudi, da so sredstva, pridobljena s pomočjo trgovine z drogo, za nekatere države v razvoju pomemben vir dohodka, ki omogoča njihovo gospodarsko preživetje. Te države so pogosto neuspešne tudi pri oblikovanju davčnih reform, zato lahko z dobički te trgovine nadomestijo izgube davčnega oziroma finančnega sektorja.

Ogromni dobički omogočajo preprodajalcem razvoj vedno bolj naprednih tehnik, s katerimi se lahko izogibajo nadzoru države, podkupujejo državne uradnike in osvajajo nova tržišča. Zato imajo organizacije trgovine z drogo vedno večji vpliv na področju politike, financ in gospodarstva. Problem, ki ga ustvarijo veliki dobički trgovine z drogami, je nesposobnost državnih oblasti, da bi se učinkovito spoprijele z njim. Organizacije, ki se ukvarjajo z državno varnostjo, torej vojska in policija, so bile med najbolj podkupljenimi institucijami teh držav. V nekaterih državah se je na področjih, ki so bila pod vojaškim nadzorom, trgovina z drogo še bolj razširila, saj ji je vojska nudila zaščito. Dejstvo je, da trgovina z drogami brez sodelovanja z oblastmi ne bi mogla uspevati v takšni meri. Mnogi so mnenja, da je veliko nacionalnih in mednarodnih finančnih sistemov odvisnih od dohodkov, ki izhajajo iz pranja denarja. Nekatere države in njihove vlade pa veliko bolj skrbijo za zaščito kot za borbo proti mafijskim združbam in kartelom.

Že dolgo se ne moremo več tolažiti s tem, da je trgovina z drogo problem, ki se nas ne tiče. Prav nasprotno, posledice trgovine z drogo, predvsem s kokainom, so čedalje bolj prisotne tudi v Sloveniji. Država je namreč locirana na območju križanja tihotapskih poti držav, ki proizvajajo, in držav, kjer porabljajo drogo. Delež kokaina na slovenskem trgu se povečuje, posledično s tem pa tudi število uživalcev kokaina.

Dobro počutje, socialna kohezija in varnost so cilji, ki usmerjajo ukrepe Evropske unije na področju boja proti drogam. V tem okviru so ukrepi in priporočila EU osredotočeni predvsem na zmanjšanje ponudbe in povpraševanja, kar je povezano tako z bojem proti organiziranemu kriminalu kot visoko ravno varovanja zdravja. Glavni elementi so: večja uskladitev med pristojnimi službami v EU; uskladitev na področju kršitev in kazni; ter učinkovito mednarodno sodelovanje. Zato organi, kot je Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami, ter instrumenti, kot so finančne strategije in programi, tvorijo okvir politike za učinkovit boj proti drogam in doseganje teh zastavljenih ciljev (Strategija EU za boj proti drogam 2005-2012).

LITERATURA IN VIRI

1. Abadinsky, H. (1997). *Organized Crime*. New York: Wadsworth Publishing
2. Arsovska, J. & Janssens, S. (2008). *Turkish delight – Turkey's drug gangs branch out*. *Jane's Intelligence Review* 20(10): 40-44.
3. Arsovska, J. & Panos A. K. (2007). *Cocaine traffickers turn to the Balkans – Changing routes*. *Jane's Intelligence Review* 19(3): 50-53.
4. Brunelli, M. (2008). *Trends in the north – New actors in Italy's drug market*. *Jane's Intelligence Review* 20(9): 46-49
5. Bundesamt für Polizei, (2007). Publikation des Bundesamtes für Polizei EJPD. Bern. Najdeno 4. aprila 2007 na spletnem naslovu http://www.sinoptic.ch/textes/rapports/2007/2007_DFJPfrapport.securite.interieure_2007_d.pdf
6. Dobovšek, B. (1997). *Organizirani kriminal*. Ljubljana: Unigraf.
7. Dobovšek, B. (2009). *Transnacionalna kriminaliteta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
8. Dobovšek, B. (2004). *Round Table On Organised Crime. Slovenian Presidency Of The Adriatic – Ionian Initiative*. Ljubljana: Ministry of the Interior, Police.
9. *Drugpolicy.org*. (2012). Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.drugpolicy.org/facts>
10. *Drugs*. 2006. Najdeno 7. Aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.europol.europa.eu/publications/>.
11. Dvoršek, A. (2008). *Kriminalistična strategija*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
12. *Drug trafficking*. Introduction. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.unodc.org/unodc/en/drug-trafficking/index.html>
13. Emafo, P. (2002). Report of the international narcotics control board for 2002. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu http://www.incb.org/incb/en/annual_report_2002.html#foreword
14. EUROPOL. (2012). European Organised Crime Threat Assessment 2011. The Hague: European Law Enforcement Organisation. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa_2011.pdf
15. FBI. 2012. Organized crime. Overview. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.fbi.gov>
16. Glenny, M. (2009). *Vsemogočna mafija: kriminal brez meja*. Tržič: Učila International.
17. Hartelius, J. (2008). Narcoterrorism. Policy paper 3/2008, Swedish Carnegie Institute. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.ewi.info/system/files/reports/Narcoterrorism.pdf>
18. Hays, J. (2009). Yakuza and organised crime in Japan: history, honor, Yamaguchigumi and other groups, Sokaiya and chinese gangs. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://factsanddetails.com/japan.php?itemid=811&catid=22&subcatid=147#01>

19. INCB. (2002). Report of the International narcotics control board for 2002. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu http://www.incb.org/incb/annual_report_2002.html
20. Interpol. Drugs. (2012). Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.interpol.int/Crime-areas/Drugs/Drugs>
21. Kego, W. (2009). Internationally organized crime. The escalation of Crime within the global Economy (Policy Paper). Sweden: Institute for Security and development Policy. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu http://www.isdp.eu/publications/index.php?option=com_jombib&task=showbib&id=5642
22. Kocmur, D. (2012). Zmanjševanje škode, kot nova paradigma v politiki do drog. Najdeno 24. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.drustvo-stigma.si/politika-droge-in-zmanjevanje-kode/208-paradigma>
23. Košir, M. (2002). *Vpliv nezakonite trgovine s prepovedanimi drogami na mednarodno, regionalno in nacionalno varnost. Teorija in praksa let. 39, 6/2002*, str. 1028 – 1036.
24. Lovrečič, M., ur. (2007). *Poročilo s področja prepovedanih drog v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja
25. Lupo, S. (2000). *History of the mafia*. New York: Columbia University press.
26. Mallory, S. (2007). Understanding organized crime. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu http://books.google.com/books?id=fbcPBAOJcXYC&printsec=frontcover&dq=organized+crime&hl=en&ei=xopeTqbeHcmr-Qbmhc2PAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&sqi=2&ved=0CEwQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false
27. OCTA – Organised Crime Report 2004. 2012. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=publications>
28. Pbs.org. (2012). Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/drugs/business/inside/colombian.html>
29. Pečar, J. (1995). *Organizirani in transnacionalni kriminal. Revija za kriminalistiko in kriminaliteto št. 46(2)*, 136/146.
30. Policija (2012). Srednjeevropska policijska akademija (SEPA). Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.policija.si/index.php/mednarodno-sodelovanje/sepa>
31. Segre, S. (2003). Controlling Illegal drugs. Najdeno 7. aprila 2012 na spletnem naslovu http://books.google.com/books?id=WgkUBqa6pSkC&printsec=frontcover&dq=illegal+drugs&hl=en&ei=0otfTuzuBozc4QSVtfAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=9&sqi=2&ved=0CE0Q6AEwCA#v=onepage&q&f=false
32. *Strategija EU za bolj proti drogam (2005-2012)*. Najdeno 24. junija 2012 na spletnem naslovu http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/combating_drugs/c2_2569_sl.htm

33. Omamljen.si, Stanje na področju problematike drog v Evropi. Najdeno 27. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.omamljen.si/files/Letno-porocilo-problematika-drog.pdf>
34. Vidic, M. (2008). Nedovoljena trgovina z drogami.
35. UNDOC.ORG, World drug report 2010. Najdeno 24. junija 2012 na spletnem naslovu http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf
36. *World Drug Report 2009*. Najdeno 24. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR.html>
37. Williams, P. ur. (2001). *Ruski organizirani kriminal*. Ljubljana: Amalietti & Amalietti.